

यतः । हे मित्रवन्धनः कमपि नापेक्षुदत किन्तु परकीयकोषाधाय स्वार्न दत्त १८
यतो लिखितमाक्षे परमेस्वरः वक्ष्यति 'दण्डदाने भमाधिकारोऽदमेव
प्रतिपालं दास्यामि ।' इतिकारणाद्

२० 'अनुक्षेपि कुधार्त्तक्षेपार्त्तं त्वं तन्तु भोजय ।

अधार्त्तक्षेपदा तं त्वं पानीयं परिपायय ।

तथा कृताग्निराग्निं त्वं तस्य भूर्द्धिं निधास्यसि ।

कुक्रियया पराजिता न सन्न उत्तमक्रियया कुक्रिया पराजयत ।

२१

१३ अयोदशोऽध्यायः ।

१ राजपट्टतिथेः कानां बहीभूतनम् उचितं न व्यवस्थायाः सारं प्रेस ११ अन्धकार-
रूपं कर्म परिपालय दीप्तिकर्मयोगोऽनघाकर्तव्यतय ।

युष्माकम् एकैकजनः प्रधानपदस्य निम्नो भवतु यतो यानि शासनपदानि १
सन्ति तानि सर्व्वाण्यश्वरेण स्थापितानि, ईश्वरं विना पदस्थापनं न भवति ।
इतिहेतोः शासनपदस्य विरुद्धाचरणे कृते सतीश्वरस्य निरूपणस्य विरुद्ध- २
कर्मकरणं भवति, अपरं ये तत् करोति ते स्त्रेषां समुचितं दण्डं स्वथमेव
घटयन्ते । शास्त्रा सदाचारिणं प्रति नहि किन्तु दुराचारिणं प्रति भयं ३
जनयति, तर्हि तस्मान् निर्भयो भवितुम् इच्छसि ? तर्हि सत् कर्म कुरु
तस्माद् यत्रो लप्स्यसे, यतः स तव मङ्गलार्थमेव ईश्वरस्य सेवको ४
भवति । किन्तु यदि कुकर्मां करोषि तर्हि त्वं शङ्कस्य यतः स निर-
र्थकं खड्गं न धारयति, ये लोकाः कुकर्मां कुर्वन्ति तानेव समुचितं दण्ड-
यितुम् ईश्वरस्य सेवको दण्डयिता भवति । अतएव केवलदण्डभयाच्चहि ५
किन्तु जनयो निमित्तञ्च तस्य वक्ष्येन भवितव्यं । एतस्माद् युष्माकं राज- ६
करदाननपुचितं यस्माद् ये करं गृह्णन्ति त ईश्वरस्य सेवका भूत्वा
सम्मतमृण्मन्त्रकर्मणि प्रवृत्तास्तिष्ठन्ति । अस्मात् करदाचिणे करं दत्त, ७
तथा इत्युक्त्यादिणे इत्युक्तं दत्त, अपरं यस्माद् भेतव्यं तस्माद् विभित्,
यस्य समादरनीयस्यं समाद्विषयम्, इत्थं यस्य यत् प्राप्य तत् तस्मै दत्त ।

मूर्ध्नि परस्वरं प्रेम विना कस्यापि अश्विनो मा भूत यतो यः ८
परस्मिन् प्रेम करोति तेन व्यवस्था सिध्यति । वस्तुतः परदारान् ९

- मा गच्छ, बधं मा कुरु, बौर्धं मा कुरु, मिथ्या माच्छं मा देहि, सोमं मा
कार्षीः, एताः सर्व्वा आश्वा, एतन्निवा या काचिद् आश्वास्ति वापि
१० स्वमीपवासिनि स्ववत् प्रेम कुरु, अनया संविज्ञाज्ञया प्राप्यते । यतः प्रेम
समीपवासिनोऽग्रुभं न जनयति तस्मात् प्रेक्षा सर्व्वा व्यवस्था पाक्यते ।
११ अस्माकं प्रत्ययकरणकालाद् इदानीं परिचाणस्य समयः सविधिम
आगतः, इति श्रुत्वा साम्प्रतम् अस्माकं निद्रातो जागरणं नितान्तम्
१२ उचितं । रात्रेः शेषमभवद् अह्णेऽद्यकालः प्रायेणोपस्थितस्तस्माद्
१३ रङ्गरसो मत्तत्वं सम्यटत्वं कामुकत्वं विरोध ईर्ष्य, एता रात्रिकास्तीनाः
क्रियाः परित्यज्य दीप्ते व्योम्नां सज्जां गृह्यत्वा दिवा विहितं मारस्या
१४ चरणम् आचरामः । दूष्यं शारीरिकं सुखाभिलाषं परिपूरयितुम् आधा-
दनम् अहत्वा प्रभुना योशुरस्त्रीरूपेण वाससा मवस्ता भवत ।

१७ चतुर्दशोऽध्यायः ।

१ आचार्य भाङ्गणस्य तुच्छीकरणमनुचितम् १२ मच्छेष्ट मदि किञ्चद्विज्ञासेन
मनुजानाम् अशुचिबन्ध ।

- १ यो जनः प्रत्यये दुर्बलता भवति तं युष्माकं सज्जिनं कुरुत किन्तु
२ मन्देहस्य विचारार्थं नहि । यतः किमपि द्रव्यं भोक्तुं निषिद्धं न, कच्छ-
चिज्जनस्य प्रत्यय एतादृशो विद्यते किन्तु कश्चिदपरो जनो दुर्बलतया
३ केवलं शाकं भुङ्के । तर्हि यो जनः साधारणं द्रव्यमेव भुङ्के स विशेषद्रव्य-
भोक्तारं नावजानीयात् तथा विशेषद्रव्यभोक्तापि साधारणद्रव्यभोक्तारं
४ दोषिणं न कुर्व्यात्, यस्माद् ईश्वरस्तं ग्राह्यं कृतवान् । यस्त्वं परस्य दासं
दोषिणं करोषि स त्वं कः ? स निजप्रभोः समीपे पदस्यः पदच्युतो वा भवेत्
५ वरं पदस्यैव भविष्यति यत ईश्वरस्तं पदस्यं कर्तुं शक्नोति । अपरस्य
कश्चिज्जनोऽन्येभ्यो दिनेभ्य एकमेव दिनं विशेषं मन्यते कश्चित्तु सर्व्वाणि
दिनानि समानानि मन्यते, एकैको जनः स्त्री स्त्री मनसि विविच्य निश्चि-
६ नोतु । यो जनः किञ्चन विशेषं दिनं प्रधानत्वेन मन्यते स यथा प्रभुं मात्स्यं
हस्तैव तम् मन्यते तथा यो जनो विशेषं दिनं न मन्यते सोऽपि प्रभुं मात्स्यं

कृत्वा तन् न मन्यते; अपरञ्च यः कश्चिद् भक्ष्यमात्रं भुंक्ते स यथा प्रभुं मान्यं ॥
 कृत्वा ईश्वरस्य धन्यवादपूर्वकं तद् भुंक्ते तथा यो न भुंक्ते सोऽपि प्रभुं
 मान्यं कृत्वा ईश्वरस्य धन्यवादपूर्वकं तन्न भुंक्ते । अपरम् अस्माकं कश्चित् ॥
 निजनिमित्तं प्राणान् धारयति किं प्रियते वा तन्न; किन्तु यदि वयं
 प्राणान् धारयामस्तर्हि प्रभुनिमित्तं धारयामः, तथा यदि प्राणान् त्यजाम-
 स्तर्हि प्रभुनिमित्तं त्यजामः; अतएव जीवने मरणे वा वयं प्रभोरेवास्यहे ।
 यतो जीवतां मृतानाम् इत्युभयेषां लोकानां यथा प्रभु भवति तदर्थं ॥
 स्त्रीष्टो मृत उच्यते पुनर्जीवितस्य । किन्तु त्वं निजं भ्रातरं कुतो दोषी- १०
 करोषि ? तथा त्वं निजं भ्रातरं कुतस्तच्छं जानासि ? स्त्रीष्टस्य विचार- ११
 विन्दासनस्य मधुखे सर्व्वेस्माभिरुपस्थातव्यं; यादृशं लिखितम् आसी

‘परेणः श्रपयं कृत्वा वाक्यमेतत् पुरावदत् ।

सर्व्वो जनः समीपे मे जानुपातं करिष्यति ।

जिह्वैकैका तयस्य निम्नत्वं स्वीकरिष्यति ।

अतएव ईश्वर समीपेऽस्माकम् एकैकजनेन निजा कथा कथयितव्या । १२

इत्थं सति वयम् अद्यारभ्य परस्परं कोऽपि कमपि दोषिणम् १३
 न कृत्वा येन स्वभ्रातृ विद्भिः व्याघाता वा न जायते तादृशीमीहां कुर्मः ।
 किमपि वस्तु स्वभावतो नाशुचि भवतीत्यर्थं जानामि तथा प्रभुना १४
 योऽशुस्त्रीष्टेनापि निश्चितं जानामि किन्तु यो जनः किमपि वस्तु अपवित्रं
 जानाति तस्य निकटे तद् वस्तु अपवित्रम् आसीत् । अतएव तव भक्ष्यद्रव्येण १५
 तव भ्राता यदि मनोदुःखो भवति तर्हि त्वं भ्रातुः प्रियं कार्य्यं न करोषि
 घदर्थं स्त्रीष्टः स्वप्राणान् व्यधितवान् तं निजेन भक्ष्यद्रव्येण न नाशय ।
 अपरं युष्माकम् उत्तमं कर्म निन्दनीयं न भवतु । भक्ष्यं पेषं वा १६
 ईश्वरराज्यस्य सरो नहि किन्तु पुण्यं शान्तिस्त्वयिविष्णात्मना १७
 जानानन्दस्य । एतै र्यो जनः स्त्रीष्टं सेवते, ईश्वरस्य मोचरे मय १८
 याज्ञो भवति मनुष्याणां निकटेऽपि प्रशंसिता भवति । अतएव १९
 येनास्माकं सर्व्वेषां निर्व्विरोधं परस्परं निद्रा च तिष्ठति तादृशां चेष्टां

- २० कुर्यात् । अस्माकम् ईश्वरस्य कर्मणि हानिं ता जनयत ; सर्वे वस्तु
पवित्रमिति यत् तथापि यो जनसद् भुक्ता विघ्नं लभते तदर्थं तद्
२१ भद्रं नहि । तव मांसमक्षणसुरापानादिषु यस्यां क्रियायां तव आत्मा
पादस्त्वलनं प्राप्नोति विघ्नं वा प्राप्नोति दुर्बलो वा भवति तादृशस्य
२२ द्रव्यस्य भोजनं पानं वा न भद्रं । यदि तव प्रत्ययस्तिष्ठति तर्हि स्वात्मा
ईश्वरस्य गोचरे तं स्तोपय ; यो जनः स्वमतेन स्वं दोषिणं न करोति भयव
२३ धन्यः । किन्तु यः कश्चित् संग्रह्य भुङ्के, अर्थात् न प्रतोद्य भुङ्के, मरणावस्थं
दृष्ट्वाहो भविष्यति यतो यत् प्रत्ययान्न जायते तदेव पापं जनयति ।

१५. पञ्चदशोऽध्यायः ।

१ दुर्बललोकाणाम् उपकारकरणावश्यकता २ सर्वेषां विद्यासिद्धादयः उप-
देशः ३४ रोमिणां कसोपं गन्तुं पौलस्य प्रतिज्ञा ३५ मित्रार्थं प्रार्थनां कर्तुं
नेष्टोनिवेदनम् ।

- १ स्तेषां तोषजनके कर्मणि नेष्टां कृत्वा दुर्बललोकाणां व्यवहरणमहम्
२ बलवताम् अस्माकम् उचितम् । अस्माकम् एकैको जन्मः स्वमोपवासिनां
३ हितार्थं निष्ठार्थञ्च तोषजनकं कर्म करोतु । स्त्रीष्टः स्वयं स्वस्य तुष्टार्थं
नेष्टां कृतवान् यथा लिखितम् आस्ते

‘लन्निन्दकस्य निन्दातो निन्दितोऽहं भवामि हि ।

- ४ अपरञ्च वयं यथा सहिष्णुतामान्वनस्यो जन्मकेन शास्त्रेण प्रत्याज्ञां लभा-
महे तन्निमित्तं पूर्वं या याः कथा लिखिता आसन् ता अस्माकम् उप-
५ देशार्थमेवासम् । महनशीलः शान्तिदायकश्चेत्वर इत्यं करोतु यथा प्रभु
धीशुखीष्टद्वयं शुभाकम् एकजनोऽन्यजनेन घातुं मनस्येकं स्थापयति,
६ अपरम् एकचित्ताः शिलां मुखैकेनेवास्माकं प्रभोर्धीशुखीष्टस्य पितुरी-
७ श्वरस्य गुणान् कीर्त्तयत । अपरम् ईश्वरस्य महिम्नः प्रकाशार्थं स्त्रीष्टो यथा
शुभान् घट्टकात् तथा घुमाकमथैको जनोन्यजनं गृह्णातु ।
८ ईश्वरस्य वा सत्यता पितृपुरुषं प्रति या च प्रतिज्ञा ते रक्षितुं तस्य
स्वमकारणाद् भिन्नदेशिन ईश्वरस्य गुणान् वाचयितुञ्च धीशुः स्त्रीष्ट-
९ स्वकलेहनिघनस्य निद्रोऽभवद् इत्यहं वदामि । यथा लिखितम् आस्ते

‘अतश्च भिन्नदेशीयलोकानामयतस्त्वहं ।

प्रशंसां ते करिष्ये वै नास्मि मास्मानि ते तथा ।’

अपरमपि लिखति

१० ‘मनुष्या अन्यदेशीया तल्लोकैः सह नन्दन्त ।’

पुनश्च लिखति

११ ‘हे सर्वदेशिनी यूयं धन्यं ब्रूत परेश्वरम् ।

हे सर्वमनुजास्तस्य प्रशंसां कुरुतामहम् ।’

अपरं चित्रादियोपि कथयामास

१२ ‘यौगन्धेयलोकाणामधिपत्यं करिष्यति ।

यत्रान्यदेशीलोकस्य प्रत्याशां प्रकरिष्यति ।

चित्रयस्तु वंशाद्वि तादृगुत्पत्त्यते पुमान् ।

अतएव यूयं पवित्रस्यात्मनः प्रभावाद् यथा सम्पूर्णां प्रत्याशां लक्ष्यध्वे १३ तदर्थं तत्प्रत्याशाजनक ईश्वरः प्रत्ययेन युक्तान् शान्त्वानन्दाभ्यां सम्पूर्णान् करोतु ।

हे भ्रातरौ यूयं सद्भावयुक्ताः सर्वप्रकारेण ज्ञानेन च सम्पूर्णाः परस्पर- १४ रोपदेशे च तत्परा इत्यहं निश्चितं जानामि ; तथापि योशुस्त्रीष्टस्य १५ मेवको भूत्वा भिन्नदेशिनां समोप ईश्वरस्य सुखवादं प्रसार्य, ते यथा पवित्रेणात्मना पवित्रैवेद्यत्वेन पाश्चा भवन्ति, तन्निमित्तं युभान् १६ यतां कथां स्मारयितुम् ईश्वरदत्तानुपहानुसारेण प्रगल्भा भूत्वा लिखामि । अस्माद् ईश्वरे योशुस्त्रीष्टेन मम स्तुतिप्रकरणस्य कारणम् १७ आसीत्, वाक्येन क्रियया च, अर्थाद् आश्चर्यलक्षणैः चित्रेण च, अपरम् १८ ईश्वरीयात्मनः प्रभावेन भिन्नदेशिन आज्ञायाद्विष्टः कर्तुं मया स्त्रीष्टो यानि कर्माणि साधितवान् तदन्यस्य कस्यापि कर्मणः कथां कथयितुम् अहं प्रगल्भो न भवामि । तस्माद् आश्चर्यलक्षणम् इक्षुरिकं यावत् १९ सर्वत्र स्त्रीष्टस्य सुखवादं प्रसारयम् । अन्येन निश्चितार्था भित्तौ यथा न २० निश्चिनोमि तन्निमित्तं यच्च यच्च स्थाने स्त्रीष्टस्य नाम कदापि नाब्रूयत

२१ तत्र तत्र सुसंवादे प्रचारयितुं मदीयेषां समञ्जसि । यादृङ् किञ्चित्तुम् आशौ

‘तदीयातु कथा धेयां समीपे न प्रचारिता ।

तत्रैव मानवा नूनं परिदृच्छन्ति निश्चितं ।

यैश्च नैव श्रुतं किञ्चिद् बोद्धुं शक्यन्ति ते जनाः ।

२२ तस्माद् अहं युष्माकं समीपं जिगमिषु वीरं वारं बाधितोऽभवम् । किन्ति-

२३ दानीम् अत्र प्रदेशे गमनीयस्थानाभावाद् युष्माकं समीपं गन्तुं बद्धवत्स-

रान् आरभ्य ममाभिलाषस्य जातत्वाद् यस्मिन् समये स्थानिवादेशं प्रति

२४ याचां करिष्यामि तस्मिन् समये युष्माकं समीपेन यास्यामि । तस्माद् यथा

युष्माकं भालात् पथघटितं भवति, अपरं युष्माभिः सार्द्धम् आलापं

व्यवहृत्य सन्तोषं परित्यज्य यथा गन्तुं युष्माभिरूपकारं प्राप्नोमि, तादृशी

२५ मम प्रत्याशा विद्यते । किन्तु साम्प्रतं पवित्रान् लोकान् सेवितुं यिरूशालम्-

२६ नगरं व्रजामि । यतो माकिदनियादेशीयास्त्रायादेशीया लोका यिरूशा-

लमस्थितानां दरिद्रपवित्रलोकानाम् उपकारनिमित्तं सर्वेभ्यः किञ्चित् त-

२७ किञ्चित् संयच्छन् किञ्चित् धनानि दातुम् ऐच्छन् । अपरञ्च त इत्थं

ऐच्छन् इति सत्यं यस्मात् ते तेषां ऋणिनः सन्ति फलतो भिन्नदेशिना

यदि तैः पारमार्थिकं धनं लभन्ते तर्हि अधिकं धनं दत्त्वा तेषाम् उपकरणं न

२८ उचितम् । अतएव तेभ्यस्तान् फलं दत्त्वा तस्मिन् कर्मणि सम्पादिते स्थानि-

२९ यादेशं प्रति याचाकरणसमये युष्माकं समीपोभूय गमिष्यामि । अपरञ्च

तदा ख्रीष्टस्य सुसंवादसम्बलितं सम्पूर्णम् आशीर्वादं सम्प्राप्य यथा यास्यामि

तत्र मम दृढप्रत्याशा विद्यते ।

३० हे आलमण यथा यिज्जदीयदेशस्थानाम् अविश्वासलोकानां वसोभो-

रक्षितो भवामि, अपरं मदीयेषां सेवा तेषां यिरूशालमस्थितानां पवित्र-

३१ लोकानां समीपे यास्या भवति ; अपरम् ईश्वरेच्छया युष्माकं समीपम्

३२ आगन्तुं गत्वा युष्माभिः सहितः प्राणान् शीतलान् करोमि, यतश्चिमितं

युष्मद् मदीयम् एकममस ईश्वरस्य सखिषौ प्रार्थनया यतश्च, प्रभो प्रीतिः

स्त्रीदृष्ट्य नास्तीति पवित्रयात्मनः प्रेक्षा च युष्मान् प्रति विनयमेतं करोमि ।
शान्तिदायक ईश्वरो युष्माकं सर्वेषां सङ्गी भवतु । इति । ३३

१६ चण्डिकाध्यायः ।

१ पौत्रस्य पौत्रोपश्रयापञ्च वज्रोमिलोकानां नमस्कारश्च १७ ताम् प्रति चण्ड-
िकापदेनः १९ पौत्रस्य सङ्गिकोकानां नमस्कारप्रेषणं २१ सङ्गलनितिसम्-
र्पणस्य चण्डनदण्डः ।

किंकीयानगरीयधर्मसमाजस्य सेविका पौत्रोनामास्माकं धर्माभगिनी १
यदा युष्माकं समीप उपस्थास्यति तदा यूयं तां प्रभुमाश्रितां विज्ञाय
भक्तलोकानां विधिना तदीयातिथ्यं करिष्यथ ; तथा तस्याः प्रयोजनानु- २
सारेण युष्मन्नो य उपकारो भवितुं शक्नोति तं करिष्यथ, युष्माकं समीप
एवम् उपरोधं करोमि यस्मात् तस्या वरूणां विशेषतो मदीय उपकारो
जातः । अपरञ्च स्त्रीदृष्ट्य योशोः सेवायां मम सहकारिणौ मम प्राण- ३
निमित्तं स्वप्राणान् दातुम् उद्यतवन्तौ यौ पुंस्त्रिस्तोकौ तौ मम नमस्कारं
ज्ञापयत । तयोः समीपे केवलौहं हतशृतां स्वीकरोमीति नहि भिन्न- ४
देशिनां सर्वधर्मसमाजानां लोका अपि कुर्वन्ति । अपरञ्च तयोर्मध्ये ५
स्वित्तधर्मसमाजलोकान् मम नमस्कारं ज्ञापयत तथा आशीयादेर्भे
स्त्रीदृष्ट्य पंच प्रथमजातफलस्वरूपो य इपेनितनामा मम प्रियवन्तुस्तमपि
मम नमस्कारं ज्ञापयत । अपरं वज्रश्रमेणास्माकम् उपकारम् अकरोद् ६
या मरिचम् तामपि मम नमस्कारं ज्ञापयत । अपरञ्च प्रेरितानां समीपे ७
स्वातकीर्तिं मदीये स्त्रीदृष्ट्यितो मम ज्ञातिः सहवन्दिष्य च आम्बुनिको
यश्च धूम्रिचक्षौ मम नमस्कारं ज्ञापयत । तथा प्रभुमाश्रितो मम ८
प्रियतमो य आम्बुनित्यस्तमपि मम नमस्कारं ज्ञापयत । अपरं स्त्रीदृ- ९
ष्ट्योपायां मम सहकारिणम् उर्व्याणं मम प्रियतमं साख्यञ्च मम नम-
स्कारं ज्ञापयत । अपरं स्त्रीदृष्ट्य परमभक्तम् शर्पिणं मम नमस्कारं वदत १०
आरिष्टयूखस्य परिजनांश्च मम नमस्कारं ज्ञापयत । अपरं मम ज्ञातिं ११
हीरोदिधीनं मम नमस्कारं वदत तथा नार्किसस्य परीवारणां मन्त्रे चै

- १२ प्रभुमाजितास्तान् मम नमस्कारं वदत । अपरं प्रभोः सेवायां परिजन-
कारिणो जुषोनाजुषोषो नमस्कारं वदत, तथा प्रभोः सेवायाम् शतवर्षं
१३ परिश्रमकारी यः प्रियः पर्विस्तं नमस्कारं ज्ञापयत । अपरं प्रभो
१४ मनीनीतं हृषं मम धर्मभ्रातरं तन्मातरश्च नमस्कारं वदत । अपरम्
आसुनृकतं क्षिणोतं हर्षं पात्रवं हर्षिम् एतेषां सङ्गिभ्रातृगणश्च नम-
१५ स्कारं ज्ञापयत । अपरं फिल्लगो यूलिया नीरियस्तस्य भगिनी अलुगुषा
चैतान् एतैः सार्द्धं यावन्तः पवित्रलोका आसते तानपि नमस्कारं ज्ञाप-
१६ यत । यूयं परस्परं पवित्रचुम्बनं कुर्वन्तो नमस्कारान् कुरुत स्त्रीष्टस्य
धर्मसमाजगणो युष्मान् नमस्कारान् ज्ञापयति ।
१७ हे भ्रातरो युष्मान् विनीय वदामि यूयं यं इम् उपदेशम् अक्षमध्वं
तद्विपरीताचरणेन ये विच्छेदं विज्ञञ्च जनयन्ति तान् परिचिनुत नैः
१८ सद्विताः किमपि ना व्यवहर्ष्ये । यत एतादृशा लोका अस्माकं प्रभो
धीशुस्त्रीष्टस्य किञ्चिदपि सेवनम् अकृत्वा स्वस्तेदरान् सेवन्ते ; अपरम्
१९ उन्नमकथाभि मधुरवाक्यैश्च सरललोकानां मनांसि भ्रमयन्ति । किन्तु
सर्वस्मिन् जगति युष्माकम् आश्रयाह्वयस्य प्रकाशितत्वेन युष्मासु
भानन्दो ऽभवत् तथापि यूयं यथा सुकर्माणि विज्ञाय कुकर्माणि न
२० विजानीयेति ममाभिलाषः । तथा सति शान्तिदायक ईश्वरेण युष्माकं
पदतलैः भ्रैतानम् अविलम्बं दलितं करिष्यति । अस्माकं प्रभु धीशुस्त्रीष्टो
युष्मान् अनुस्मृणीयात् । इति ।
२१ मम सहकारिणस्मिन्मयि लौकियो वासीन् मम शान्तिः सोऽपि पात्र-
२२ स्त्रेमे युष्मान् नमस्कारान् ज्ञापयन्ति । अपरम् एतत्पत्रलेखकलार्थि-
२३ नामाद्यमपि प्रभो गांश्च युष्मान् नमस्करोमि । तथा मम धर्मसमाज-
सर्वलोकानाञ्च आतिथ्यकारी गायो युष्मान् नमस्करोति अपरम्
इराक्षनामक एतन्नगराधिपतिः कार्त्तनामक एको भ्राता तार्षपि
२४ युष्मान् नमस्कृतः । अस्माकं प्रभु धीशुस्त्रीष्टो युष्माकं सर्वेष्वनुग्रहं
क्रियात् । इति ।

या पूर्वोक्तास्ताद् या निगूढा कथा मुपलब्धासीत् किन्तु सर्वदेवीया २५
 लोका यथा प्रत्ययस्याधीना भवन्ति एतन्निमित्तम् अनादीश्वरस्याङ्गा-
 प्रमाणेन भविष्यदादिभिरुक्ताकथानुसारेण साम्प्रतं प्रकाशिता भवति; तथा २६
 प्रकाशितया निगूढकथया, अर्थाद् योऽश्वीष्टविषयकेन मत्प्रचारित-
 सुसंवादेन, यो युष्मान् धर्मं सुखिरान् कर्तुं समर्थस्तादृशो योऽदितोषः २७
 सर्वज्ञ ईश्वरस्य धन्यवादे योऽश्वीष्टेन यन्तं भूयान् । इति

करिन्धिनः प्रति पौलस्य प्रथमं पत्रम् ।

१ प्रथमोऽध्यायः ।

१ अङ्गलाचरम् ४ करिन्धियोक्तोक्त्यनुसङ्गजातत्वेन पौलस्यधन्यवादः १० अनेक-
 व्याप्तान् प्रति भर्तृत्वं १७ सुसंवादीयगुणानां प्रमत्ता २१ तेनाज्ञातजु-
 लोकाणां परिचय ईश्वरस्य महिम्नः प्रकाशितत्वम् ।

स्त्रीष्टयोऽश्वीष्टाः शुचीकृता आहूताः पवित्राः करिन्धिनगरस्थिता १
 ईश्वरस्य धर्मसमाजलोका अन्यस्थानस्थाश्च ये सर्वे लोका अस्माकं तेषाञ्च
 प्रभो योऽश्वीष्टस्य नाम्ना प्रार्थयन्ते तान् प्रतीश्वरेच्छया योऽश्वीष्टेना- २
 ज्ञतः प्रेरितश्च पौलः सोस्त्रिनिनामा भ्राता च पत्रं लिखति । अस्माकं ३
 पितेश्वरः प्रभु योऽश्वीष्टस्य युष्मभ्यम् अनुग्रहं शान्तिञ्च कुर्यात् ।

ईश्वरो योऽश्वीष्टेन युष्मास्वनुग्रहं कृतवान् तस्मादहं युष्मन्निमित्तं ४
 यत्नतं ममेश्वरस्य धन्यवादं करोमि । युष्माकं मध्ये स्त्रीष्टविषयकं साक्ष्यं ५
 यदत् सप्रमाणम् अभवत्, तदत् यूयमपि स्त्रीष्टेन वक्तृतामानप्रवृत्तिभिः ६
 सर्वगुणैर्गुणवन्तो जाताः । अतएवास्माकं प्रभुयोऽश्वीष्टस्य पुनरा- ७
 गमनापेक्षितं युष्माकं कस्यापि दानस्य न्यूनता नास्ति । अपरम् अस्माकं ८
 प्रभो योऽश्वीष्टस्य दिवसे यथा यूयं निर्दोषा भवथ इत्यभिप्रायेण स
 प्रेवदिनपर्यन्तं युष्मान् धर्मं सुखिरान् कृत्वा स्थापयिष्यति । यतो ९

क ईश्वरः कानुनवाचकः प्रभो ख्रीष्टोऽष्टस्य सदायत्तमताये सुखम्
नान्दमवान् स विधासः।

- १० हे आत्तरो सुभाकं यथा परस्परं कथाया रेवं तिष्ठति केचि
भिन्नभाषो न वाच्यते; अपरं यथा यूयम् एकमनसि, एकमनसया
कंक्षा भवत्य तन्निमित्तम् कथाकं प्रभो ख्रीष्टोऽष्टस्य नाथा सुभाकम्
११ किंचेऽहम्; हे ममे आत्तरो सुभाकं मध्ये यथा परस्परं विचारो जायते
१२ स्तयीनाथः परिजनैस्तस्य वार्त्ताम् अश्रीयम्। इत्थं कथयामि सुभाकं
कश्चित् कथयति पौलस्य द्वितीयोऽहम्; अपरे केचिद् वदन्ति वयम् अपभो;
तदर्थं केचिद् वदन्ति वयं कैफा; (अर्थात् पितरस्य); अपरे केचिद् वदन्ति
१३ वयं ख्रीष्टस्य। ख्रीष्टः किं भिन्नोऽभवत्। पौलः किं सुप्रतिमितं कुत्रे हतो
१४ ऽभवत्। अपरं पौलस्य नाथा यूयं किं मन्विता जाताः। अहं कोस्यगाथो विधा
सुभाकं मध्ये कमप्यपरं मन्वितं नाकरवम् एतस्माद् ईश्वरं धन्यं नदामि
१५ एतेनाहं स्वनाथा मज्जनं कारयामि, एतां कथां कोपि वक्तुं न शक्नोति।
१६ अपरं सिफानस्य परिवारान् मन्विताम् अकरवम् एतद्विषं कञ्चन मन्वितं
कृतवान् इति न जानामि।
१७ अपरस्य ख्रीष्टो मां मन्वयितुं न प्रैष्यं सुमंवाहं प्रचारयितुं प्रेरितवान्;
तदपि वाक्पटुतया नहि, तथा सति कुत्रे हतेस्य ख्रीष्टस्य प्रचारो विफलो
१८ भवति। यतस्तस्य कुत्रविषयकास्त्राये वासदीनलोकानां निकटे प्रलापमात्रे
सद्यपि चाणस्य पाषाणि ये वयं तेषामस्माकं निकटे ईश्वरस्य प्रकृतिरूपं
१९ कथयिष्ये। अपरम् इत्थं लिखितम् आसौ

‘अहं ज्ञानवतां ज्ञानं भाषयिष्यामि निश्चितम्।

विवेकिनां विवेकञ्च करिष्यामि निरर्थकं।’

- २० ज्ञानी कुत्र ? विद्वान् वा कुत्र ? अपरम् एतज्ज्ञानतो विवाहकारिणः कुत्र ?
२१ एतज्ज्ञानजन्मजीयं ज्ञानम् ईश्वरः किम् अज्ञानरूपं नाकरोत् ? ईश्वरस्य
विवेकस्य जन्मो लोकतो ईश्वरस्य जन्मबोधं प्राप्तुम् अज्ञानासक्तः प्रचारित-
ज्ञानसामाने विचारिणां परिचारं चित्तं कर्तुम् ईश्वरस्य तुष्टिं नैच्छत्।

चिह्नदीपलोकः कथं दिव्यमिति भिन्नदेशीयलोकान् विद्यायाः २२
 प्रयासं कुर्वन्ति, एतत्कारणात् कुत्रे हतोऽस्माभिः प्रचारितो यः खीष्टः २३
 स्यात्तस्मानमेव चिह्नदिनां विघ्नस्वरूपं भिन्नदेशीयां समीपे चाज्ञानस्वरूपं
 भवति । तथापि चिह्नदी भवतु भिन्नदेशी वा भवतु सर्वेषाम् आह्वयतां २४
 समीपे खीष्ट ईश्वरस्य प्रतिकल्प ईश्वरस्य ज्ञानरूपस्य भवति । ईश्वरस्य २५
 चेद् अज्ञानता तर्हि वा मनुष्यगणाद् अधिकज्ञानवती; ईश्वरस्य चेद्
 दुर्बलता तर्हि वा मनुष्यगणाद् अधिकबलवती भवति ।

हे भ्रातर आह्वयतां युष्माकं मध्ये संसारस्यास्य विद्वान् वा महासौकी २६
 वा कुलीनेः वा प्रायशो बहवो न विद्यन्ते यूयम् एतत् पश्य । यतः २७
 ईश्वरो विद्वत्सलोकान् लब्धयितुं मूर्खलोकान् मनोनीतान् अकरोत्; अपरं
 बलिनो लोकान् लब्धयितुं दुर्बललोकान् मनोनीतान् अकरोत् । तथा २८
 वर्त्तमानलोकानां गर्वं स्वयं कर्तुम् अपरलोकान् हेयान् अवर्त्तमानांश्च
 लोकान् मनोनीतान् अकरोत् । तत ईश्वरस्य साक्षात् कोपि प्राणो नात्मानं २९
 स्थापितुं शक्नोति । किन्तु योऽस्त्वस्मिन्मम ईश्वरेण ज्ञानपुष्पपवित्र- ३०
 मुक्तिरूपोऽभवत् ईश्वरस्यानुग्रहाद् यूयं तस्मिन् खीष्टे यीशौ विद्यथे ।
 अतएव यादृशं लिखितम् आस्ते

३१ 'मानवः स्थापते यस्तु स्थापतां स परेश्वरम् ।'

१ द्वितीयाध्यायः ।

१ विद्यायाः सर्ववाद्प्रकाशनं वाक्पटुतायाः विद्यायाश्च विपुलज्ञानं न जायते ।
 किन्तु साधारणिकज्ञानात् येन यद् ईश्वरीयज्ञानं तेन सर्ववादप्रचारकम् ।

हे भ्रातरो योऽश्वरेण दत्तं पादं प्रचारयितुं युष्माकं समीपस्य १
 चागच्छ तदा वाक्पटुतायाः विद्यायाः वा नैपुण्येन नागच्छम्; किन्तु २
 जीवुःखीष्टस्य कथा तस्य कुत्रे हतस्य कथा चैतद्विद्वां काश्चन कथां
 युष्माकं साक्षात् न ज्ञापयितुं मनसि निश्चितवान् । अपरस्य दुर्ब- ३
 लतया भोक्त्या कम्पेन च संयुज्जमानोऽहं युष्माभिः सार्द्धम् आसम् ।
 अपरं युष्माकं विद्यायाः मानवस्य केनापि कौशलेन न स्थापितः यन् ४
 केकेश्वरस्य ज्ञत्वा स्थापितो भवति, एतदर्थं मम कथोपकथनं सुखं ५

प्रसारकश्च सांसारिकविद्याया मनोहरवाक्ययुक्तं न सत् पवित्रस्यात्मनः
प्रभासप्रतिभां युक्तम् आसीत्।

१ 'ये जनाः विद्वत्क्षेत्रां समीपे ऽस्माकं कथा ज्ञानस्य कथा भवन्ति किन्तु
तद् इत्यजगता जनानाम् इत्यजगत्सम्बन्धीयानाम् नश्वराधिपतीनाम्
० बहुत्र ज्ञानम् इति नहि; किन्त्वस्माकं विभवजनकं यन्निमूढज्ञानं जनत्-
स्वाधारस्यात् पूर्वम् ईश्वरो निरूपयामास तस्य गुप्तज्ञानस्य कथां कथं
० कथयामः। किन्तु सांसारिकानाम् अधिपतीनां मध्ये केचित्तज्ज्ञानस्य
परिचयं न लब्धवान् अतस्तं व्यक्षय्यत तर्हि तेजःपुष्पस्वरूपो यः प्रभु-
६ सं क्रुधे नादनिष्ठः। यथा लिखितम् आसौ

'ये कुर्वन्तीश्वरे प्रेम कृते तेषाम्नु तेन यत्।

मनोहृतं न तत् कोपि कापि नेत्रेण दृष्टवान्।

श्रुतवान् न च कश्चैनं प्राविशत् तत्र नो मनः।'

- १० किन्तीश्वरः स्वात्मना तद् अस्माकं साक्षात् प्राकाशयत्; अतः
११ आत्मा सर्वम् अनुसन्धेत् ईश्वरस्य सर्ववाक्यानि च। मनुजानां
मनोमताः कथा मनुजानाम् आत्मानं विना कीं ज्ञातुं शक्नोति।
तद्वद् ईश्वरसम्बन्धीयां कथाम् ईश्वरस्वात्मानं विना कोपन्धो ज्ञातुं न
१२ शक्नोति। तस्माद् ईश्वरोऽस्मान् अनुमृश्या यमुपदेशम् अकरोत् तं यथा
बोद्धुं शक्नोमि तन्निमित्तं कथं सांसारिकम् आत्मानम् अप्राप्य, ईश्वरस्वा-
१३ त्मानम् प्राप्नुमः। तस्मात् सांसारिकज्ञाने शिषितवाक्येन न कथयित्वा
पारमार्थिककथया पारमार्थिकम् उपदिश्या पवित्रेणात्मना शिषितवाक्येन
१४ तं कथां कथयामि। किन्तु सांसारिको मानुष ईश्वरस्वात्मसम्बन्धीयम्
उपदेशं मूढत्वस्वरूपं विज्ञाय न दृष्ट्वाति तस्य तत्त्वमपि बोद्धुं न
१५ शक्नोति यस्मात् केवलेन पारमार्थिकज्ञानेन स बोध्यो भवति। ये जनाः
१६ पारमार्थिकः स सर्वम् जानाति किन्तु तं कोपि न जानाति। अतः क
ईश्वरस्य मनोमतां कथां ज्ञात्वा तम् उपदेशं शक्नोति। किन्तु योदृष्टी-
वात्सल्यं ज्ञानम् आसौ।

३. लक्षणेभ्योऽप्याह ।

१ सांसारिकेभ्योऽर्थवशम् ५ प्रभुं विना सेवकस्य कर्तव्येनोत्थानम् ११ प्रभोऽर्थोऽपि
ईश्वरस्य मन्दिरस्य पराक्षेपं शुचितल्लतययोरारामशक्तता च ।

हे भ्रातरो मूयं सांसारिकाः स्त्रीपुत्रार्थे च भ्रिष्टवृत्तं तस्माद् यथा १
पारमार्थिकान् तथा युष्मान् वक्तुं नाशकम् । युष्मान् कठोरार्थं न भोज- २
यित्वा दुग्धमपाययन् ; यतो मूयं पूर्वं तद् यदीतम् अशक्ता आस्य
तथा युष्माकं सांसारिका वुद्धेः श्रित्याद्यं यावद् अयमर्थो आधे ।
तस्माद् युष्माकं मध्ये मात्सर्व्यानैक्यविवादादयं द्वादानीमथासते तस्माद् ३
मूयं किं सांसारिका न भवथ ? मातुषारव किं मातृव्य ? युष्माकं ४
कसिद् वदति, पैलस्य त्रिव्योदम् ; कसिद् वदति, अहम् अपलोऽत्रिव्यः
तर्हि मूयं किं सांसारिका न भवथ ?

पैलः कः ? अपलो वा कः ? तौ सेवकमात्रौ युष्माकं विश्वासजनकौ ५
यथा प्रभुरेकैकजनाय फले ददाति । अहं रोपितवान् अपलोस्तु ६
जलम् श्रौत्वा किंस्वीश्वरस्यम् अवर्द्धयत् । अतएव रोपयितुञ्चितारावुभौ ७
न सारौ शस्यदाता य ईश्वरः सर्व सारः । अपरं रोपयितुञ्चितोर्द्वौरैकं ८
किन्तु यो यादृशं कर्म करिष्यति स तादृशं निजफलं लप्स्यते । यतः ९
आवाम् ईश्वरेण सह कर्मकारिणौ मूयम् ईश्वरस्य सेवस्वरूपा निचेन्द्र-
पाश्च जाताः । अहम् ईश्वराद् यादृशम् अमुशहम् असमे तदनुसारतः १०
इको निपुणो निचेतेव भित्तिमूलम् अस्थापयम् तदुपरीतरे निचि-
त्यन्ति किन्तु कथं निचिन्त्यन्ति तच्च सर्वे सावधाना भवन्तु । यतो ११
बीजप्लोष्टरूपं यद् भित्तिमूलं स्थापितमस्ति तद्विषं कोपि किम-
त्यपरं भित्तिमूलं स्थापयितुं न शक्नोति । किञ्चेतद्वित्तिमूलेपरि यदि १२
कोपि स्पर्शस्पर्शकषाष्टव्यनालीप्रवृत्तिना येन केनापि वस्तुना निचि-
नोति तस्य निचयनं यादृक् तादृशं प्रकाशियते । वस्तुतो यस्य यादृशं १३
निचयनं विचारदिवसे वज्रिना तत् प्रकाशियते, अर्थाद् यैकैकजनस्य
यादृशं कर्म तस्य परीक्षा वज्रिना भविष्यति । किन्तु तदुपरि अस्मत्कृतं १४

- १५ निचयनं स्वात्तु भविष्यति च पारितोषिकं प्राप्स्यति । अपरं कस्य जनस्य निचयनं दुर्गं भविष्यति तस्मै च हानि भविष्यति किन्तु वस्त्रे निर्गतजन इव स स्वयं रक्षितो भविष्यति ।
- १६ दूषणम् ईश्वरस्य मन्दिरस्वरूपा ईश्वरस्यात्मना युष्माकम् अभ्यन्तरे १७ निवसति चेति किं न जानीय । ईश्वरस्य मन्दिरं यः कश्चिन् नाशयति तम् ईश्वरो नाशयिष्यति यतः ईश्वरस्य मन्दिरं पवित्रं दूयन्तु तन्मन्दिर- १८ रूपा भवय । कोपि स्वं न भ्रमयतु युष्माकं कश्चन यदि साधारिकेन १९ कार्येण ज्ञानेनो भवति तर्हि स ज्ञानी भवितुं मूर्खमन्यो भवतु । यस्माद् एतस्य संसारस्य यथज्ञानं तद् ईश्वरस्य सन्निधात् ज्ञानान्तरूपम् एतस्मिन् लिखितमप्याप्सो

‘नैपुण्येनैव तेषां स यद्भ्रान्ति ज्ञानिनो जनान् ।’

२० पुनश्च । ‘ज्ञानिनां कल्पनां वेत्ति परमेशो निरर्थिकाम् ।’

- २१ अतएव कोपि मनुजो मनुजान् न ज्ञाषतां यतः सर्वेऽपि युष्माकं पौलो वा अपलो वा कैफा वा जगद् वा जीवं वा मरणं वा २२ वर्त्तमानो वा भविष्यद् वा सर्वेऽपि युष्माकं, दूषणं स्त्रीष्टकं, स्त्रीष्ट ईश्वरस्य ।

४ चतुर्थोऽध्यायः ।

स्त्रीष्टस्य सेवकाः आष्टागाराध्ययनं ६ तेषां दुःखं ताडना च १४ तेषामनुमानितव्यथावशात् १८ करिन्धिनः प्रति पौलस्त्य ग्रन्थमवाक्यानि च ।

- १ श्लोका अस्मान् ईश्वरस्य निगूढवाक्यस्य भाष्यजागाराधिपतिस्वरूपान् २ स्त्रीष्टस्य सेवकांश्च जानन्तु । किन्तु भाष्यजागाराधिपतिं यथा विप्रसनी- ३ यो भवति तस्मादव्यक्तम् । इत्यत्र युष्माभिः कैश्चिन् मनुजैर्वा यदहं विचारितो भवामि तदतीव लघु बुद्धे स्तस्य विचारकः स्वयं नाहं भवामि । ४ कथं स्वं दोषिणं न करोमि किन्तु तेनाहं निर्दोषो न भवामि अः अमुः ५ यदहं स्मम विचारयिता । अतएव निमिरे सिताः वर्णा गुह्यकया चत्वी-

केन प्रकाशिताः करिष्यति तथा मन्त्रः धर्मो गुणमन्त्रस्य शक्तोकरिष्यति
यः प्रभुसंस्मरणमनयमयात् पूर्वैः कर्मपि निवारं मा कर्हं ; अस्मात् तस्मिन्
स्मरण ईश्वरात् सर्वेषां प्रशंसा भविष्यति ।

ये भ्रातरो यूथम् अस्माभिः त्रिचिताः समो विधिम् कतिमन्त्र ६
कर्मपि यथा श्रेष्ठं न मन्यन्ते, अपरम् एकस्य सपचा इतरस्य विपचा भूत्वा
यथाभिमानिनो न मन्त्र, तस्मिन्निष्ठं युष्माकं मन्त्रं विचिन्विता तत्रार्हं
स्वम् अपस्तवस्तु निदर्शनस्वरूपं कृतवान् । अन्येभ्यः कक्षां विज्ञेयं करोति ? ७
अपरं तुभ्यं यत्नं दत्तं तदा तव किमासे ? तस्माद् अन्यस्माद् यदि कश्चि
तर्हि निजं वस्तु मत्वा कुत आत्मानं ज्ञास्ये ? युष्माकं कस्यापि वस्तुनो ८
आवाभावाद् यूथं सम्पूर्णधनवन्तो भूत्वास्माकम् अविद्यमानत्वे राजत्वं
कुरुय यूथं यत् राजत्वं कुरुय तदहं वाष्कामि तेन वयमपि युष्माकं
राजत्वस्य भागिनो भवितुं शक्नुमः । ये वयं प्रेरितास्मान् अस्मान् मुमुक्षु- ९
लोकवत् श्रेष्ठान् कृत्वा सर्वेषाम् अर्थात् स्वर्गीयदूतानां मानवानाञ्च कौतु-
कास्पदानि कृत्वा ईश्वरो नियुक्तवान् । ख्रीष्टनिमित्तं वयं मूढाः किन्तु १०
यूथं ख्रीष्टेन ज्ञानिनः, तथा वयं दुर्मन्त्राः किन्तु यूथं सन्त्राः, अपरं यूथं
अज्ञानिताः किन्तु वयम् अपमानिताः । वयम् अद्य यावत् बुधानां ११
सृष्ट्याप्तौ वस्तुहीनाः प्रवृत्ता आश्रयमरहिताः सन्तः स्वहृदयैः परिआम्नामः ।
अपरम् वयं भर्त्सिताः सन्तः आश्रयं वदामस्ताडिताः सन्तश्च सधामहे १२
निन्दिताः सन्तश्च विनयामहे । वयम् अद्य यावत् जगतो मललेन १३
सर्वमन्त्रराष्ट्रस्वरूपलेन च गणिता भवामः ।

युष्मान् अपयितुम् एताः कथा सिद्धासीति नहि किन्तु मित्रपुत्रान् १४
इव युष्मान् प्रबोधयामि । यतः ख्रीष्टस्य धर्मो यदि युष्माकं दमस्तु १५
ईश्वरो भवन्ति तथापि युष्माकम् तातम् एककं विना बहवो न भवन्ति,
अथ ख्रीष्टस्य प्रीतिः स्वर्वादेन युष्मान् अजययम् । तस्माद् युष्मान् विनीच १६
सिद्धामि यूथं मदनुगामिनो भवत । एतदभिप्रायेण प्रभो विद्यावो मम १७
मित्रपुत्रो यस्मिन्निष्ठं युष्माकं समीपं प्रेषितवान् ख्रीष्टस्य विधिप्रका-

येन भगवन् वाङ्मनसा वाचरो व्यवहरन्त्य, अपरं वक्ष्ये चर्चयन्त्येव
अन्तर्यामिनिः प्रसिद्धः प्रसिद्धः प्रसिद्धः ।

- १८ अपरम् अहं युष्माकं समीपं न गमिष्यामि, इति बुद्ध्या युष्माकं किञ्च-
१९ ओं लोका अभिमन्यन्ते । किन्तु यदि प्रभोरिच्छा भवति तर्हि युष्माकं
समीपम् अविलम्बम् उपस्थाप्य तेषाम् अहङ्कारिण्योक्तानां केवलम्
२० कथाकथनम् नहि कथाकरत्वापि सामर्थ्यं प्राप्नुमः । अस्माद्
२१ ईश्वरस्य राजत्वं कथाकथनेन नहि किन्तु सामर्थ्येन । अपरञ्चाहं
युष्माकं समीपं दृष्टेन यास्यामि वा प्रेममयतायां ? तत्र युष्माकम्
दृष्ट्वा का ?

■ पञ्चमोऽध्यायः ।

१. रक्षजमस्य महापातकं । २. पुरातनकिल्बिषं दुष्टं नृणां उपदेष्टः । ३. महा-
पातकितो भातुः उद्यक्करस्य कथा च ।

१. अपरस्य देवपूजकानां मध्येपि यथा व्यभिचारनाम नाश्रयत तत्र
• व्यभिचारो युष्माकं मध्ये आसीत्, फलतो युष्माकम् एको जगो विमातृमन्त्रं
२ करोति, एतस्याः कथायाः सर्वत्र जनरो जायते । तेन तादृशे दुष्कर्तृणि
हन्तेपि यूयं खेदम् अकुर्वीणस्ते समाजाद् वदिरत्वा किं दर्पे कुर्वथ ?
३ यो जनं मृतं दुष्कर्तृं हतवान् अहं शरीरेण दूरस्थितोपि आत्मना
समीपस्थितः सन् उपस्थितजन इव तस्मिन् एतादृशं विचारं हतवान्,
४ यूयम् अस्माकं प्रभो श्रीगुरुजीह्यस्य नात्मा मदीयात्मना सह मिलित्वा
अस्माकं प्रभुना श्रीगुरुजीहेन हतत्वा ज्ञत्वा प्रभो धीमो विचारस्य दिने
५ तस्य जनस्थात्मा यथा परिचातो भविष्यति, तन्निमित्तं तस्य शरीरे दुःख-
भोगार्थं प्रैतानो ह्येते तं जगं समर्पयत ।
६ युष्माकम् इत्थं दर्पकरयन् भद्रं नहि यस्माद् अल्पकिल्बिषेन सर्वमोक्ष-
७ पूर्णं किल्बिषं भवति, एतत् किं यूयं न जानीथ ? तस्माद् यूयं यथा
नवीनपिष्टकस्वरूपा भवथ तदर्थं पुरातनं किल्बिषं दूरीकुर्वत ततो यूयं
किल्बिषुका ■ भविष्यथ, अपरं निश्चारोक्तस्य मेव रूपो यः स्त्रीहः यः

युष्मन्निमित्तं कर्तव्यमिति भावः । यतस्तु दुरात्मनिष्ठितया पूरेण, यत्किं न
दुष्टताजिघांसाकृतेषु निमित्तेषु न ज्ञात्वा यथं किञ्चिद्गुणाभां करणमा-
कलयतां रूपभां धूमाभां उन्मथं पातयामः ।

यूयं व्यभिचारिप्रभृतिभिः लौकैः कार्त्तुम् भोजनादि मा कार्त्तुं कष्ट- ६
मिमां युष्मान् प्रति पथे लिखितवान्, किन्तु व्यभिचारिणो सोमिनो १०
दुष्टता देवार्थका इत्यादिभिः सांसारिकैः लौकैः कौकं सर्वेषां व्यवहर्तुं
न्यवेक्षन् इति गच्छि, यस्मान् तथा कृते संसारस्य वर्द्धिर्गतेन भवितव्यम् ।
किन्तु कथिञ्जनेन चरि आहतेन विख्यातः सन् व्यभिचारी सोमो ११
देवार्थको निम्दको मनो दुष्टनो वा भवति तर्हि तादृशेन लोकेन च
भोजनं मा कार्त्तुं व्यवहरणञ्च मा कार्त्तुं, इदानीम् एतन्मात्रम् अलेखिष्यम् ।
अथवा ये जना समाजस्य वर्द्धिर्भूतास्तेषां विचारं कर्तुं मम कोऽधिकारः १२
अपरञ्च यूयं समाजान्तर्भूतानां लोकानां विचारं किं न करिष्यथ ।
वर्द्धिर्भूतानां लोकानां विचारम् ईश्वरः करिष्यति, तस्मात् तेषां समो- १३
यान् तं अपिष्ठं जनं दूरीकुर्वत ।

६ पठेत्प्राक् ।

१ आवेदनिमित्तं करिष्यतिः प्रति योजस्य सर्वज्ञं २ ईश्वरस्य दाते पापि-
लोकानाम् अन्वधिकारः १२ पवित्रताया आवश्यकता च ।

युष्माकम् एको जन इतरजनकारणाद् आवेदेन कर्तुम् उत्तमस्ते १
तर्हि पवित्रलोकानां विचारेण निव्यप्ति न भूत्वा किम् अधात्मिक-
लोकानां विचारेण निव्यप्ति भविष्यति । पवित्रा लोका अमृतो जनानां २
विचारं करिष्यमीति यूयं किं न जानीथ । अपरं जनतो जनानां
विचारं कर्तुं यदि युष्माकम् अधिकारमिच्छति तर्ह्येवमं भवितुम्
विचारं कर्तुं यूयं किं न सोम्याः । अपरञ्च वधं भूतगणस्यापि विचारं ३
करिष्याम एतदपि किं न जानीथ । तर्हि किम् एतस्याः सांसारिककल्याणा
विचारं न करिष्यामः । तस्माद् युष्माकं मध्ये सांसारिकताः कल्याणाः ४
कस्मिंश्चिद् विवादे समुपस्थिते तं विचारयितुं समाजे सुदुर्लभे

- १ मन्त्रिता ये लोकाणां निचयः । अथ युष्मकं कथायाः कथामेतां
कथयामि, निजभातु विवादभङ्गनाय विचारयितुं समर्थो युष्माकम्
६ एकापि बुद्धिमान् शोकः किं न विद्यते? एतत्कारणात् किम् एकोभ्यस्ते-
७ तरे भातरम् अविश्वसिनां लोकानामपि मन्त्रिणो समपवदन्ते? यूयं
परस्परम् अपवदथ इति युष्माकं महान् दोषः, यूयं कुतोऽन्यार्थः ॥
८ सद्यश्चे? कुतः तर्हि गङ्गीकुरुष्व? किन्तु यूयं तन्न कृत्वा निजभातुन प्रत्या-
न्यार्थं तेषां तृतिष्ठ कुरुष्व ।
९ अपरम् ईश्वरस्य राज्येऽधार्मिकानां लोकानाम् अधिकारो नास्ति,
१० एतद् यूयं किं न विद? कथामेतस्यां युष्माभिर्न भ्रमितर्थं, चेज्जभिचारि
देवाधिपस्त्वोगामिस्त्वोवदचारिण्युमैथुनिचारिणोभिमादिकुमुंस्त्रिदुर्हेति-
११ नस्ते ईश्वरस्य राज्यं नाधिकरिष्यन्ति । युष्माक मध्येपि कतिपया एता-
दृशा आसन् किन्त्वस्माकं प्रभुयोजो नास्मा पुण्यवत्त्वेन गणिताः अन्त-
ईश्वरस्यात्मना यूयम् अश्लिक्ताः पवित्रोक्त्याश्च भवथ ।
१२ मामभि सञ्जे द्रव्यं प्रतिषिद्धं नहि किन्तु सकलभेदमज्जलं न जनयति
यथास्त्रिंशं मामभि न प्रतिषिद्धं तथापि कस्यापि द्रव्यस्य निग्रीभूय न
१३ स्यात्स्यामि? आहारनिमित्तको जठरो जठरनिमित्तकस्याहारः किन्वी-
श्वर उभौ नाशयिष्यति, अपरम् आस्माकीनः कायो व्यभिचारप्रयोजनको
१४ नहि किन्तु प्रभुयोजनकः तथा प्रभुरस्मादोषवपुःप्रयोजनकः । तस्माद्
ईश्वरो यदत् श्रमणानां प्रभुम् उदस्मापयत् तदत् स्त्रोषपराक्रमेणास्मान-
१५ युत्थापयिष्यति । अपरञ्च युष्माकं कायाः स्त्रीश्लोकाङ्गस्वरूपा इति किं
युष्माभि र्न ज्ञायते? तर्हि स्त्रीश्लोकाङ्गम् आदाय किं वेश्याङ्गस्वरूपं
१६ करिष्यामि? एतादृशं मर भूयात् । यतो वेश्याङ्गेनाङ्गस्वरूपे सति
द्वानेकाङ्गौ भवतः, एतत् किं यूयं नो जानीथ? यस्माद् ईश्वरो व्याजहार
१७ दावेकाङ्गौ भविष्यतः । तद्वद् यो जनः प्रभुम् आश्रयते स प्रभुना सार्द्धम्
१८ श्चकात्मा जायते तस्माद् व्यभिचारकर्षणो दूरे तिष्ठत । मानवां यान्य-
न्यानि कस्युपाणि कुर्वन्ति तैस्तेषां धर्मेण न लिखन्ते किन्तु येन केनचिद्

व्यभिचारकर्मा क्रियते तेन निजविग्रहस्य विरुद्धं कल्पार्थं क्रियते । युष्मा- १८
 भिरौश्वरात् प्राप्तस्यात्मःस्थितस्य पवित्रस्यात्मनो निकेतनसंरूपा युष्माकं
 विग्रहा एतत् किं युष्माभि न ज्ञायते । यूयं स्वयं स्वेषां न भवत्य वस्मात् २०
 विशेषेण मूर्च्छनाक्तोऽयम् अत ईश्वरस्य यानि युष्माकं वपुष्यात्मनश्च
 तदुभयाभ्याम् तस्य महिमा प्रकाशयताम् ।

७ अत्रोपस्थापः ।

१ उद्वाचीया कथा, ८ लोपुंगघोरवृत्तकथाः कथा १९ सवसायस्य कथा २०
 निजनिजपदे स्थितिकथा २१ अनदुष्ट स्थितिकथा २२ कन्याया विवाहकथनं
 २३ कथाः दिविदलकथनम् ।

अपरञ्च युष्माभि मीं प्रति यत् पत्रम् अलेखि तस्यान्तरम् एतत्, १
 स्त्रीषामस्पर्शनं खेमे, किन्तु व्यभिचारनिवृत्त्यर्थम् एकैकस्य पुंसः स्त्रीकास्त्रीका २
 भार्या भवतु, अपरम् एकैकस्या योषाया एकैकः पति भवतु । अपरञ्च पति ३
 भार्यया सहितो भार्या च पत्या सहिता परस्परम् उचितं प्रियं कुर्यात् ।
 तच्च योषायाः स्त्रीये काये स्वाधिकारे नास्ति किन्तु पत्युः, तद्वत् पत्युः ४
 स्त्रीये वपुषि स्वस्याधिकारे नास्ति किन्तु योषाया अधिकारः ।
 उपोषणप्रार्थनयोरेवकाशप्राप्त्यर्थम् एकमन्त्रेण भूत्वा कियत्कालं पृथक् ५
 स्थातुं शक्नुय, एतदन्यत्र युष्माकम् एकोऽन्यजनं न वञ्चयेत्, पश्चाद्
 इन्द्रियाणाम् अधैर्यात् श्रैतान् यथा युष्मान् परीक्षायां ॥ क्षिपति
 तदर्थं समागत्य पुनरेकस्मिन् स्थाने मिलत । एतद् आज्ञया नहि किन्तु ६
 मन्त्रेण कथयामि । यतः सर्वे मर्त्या मादृशा भवन्तीति समाकाङ्क्षा ७
 किन्तु सर्वे जनः कसिदेकप्रकारं कसिद्यान्यप्रकारम् ईश्वरेण दत्तं
 दानम् अलभत ।

भारो रक्षितान् पुंसः प्रति विधवाः प्रति च ममादो निवेदनं ते यदि ८
 अहमिव स्थातुं शक्नुवन्ति तर्हि भद्रमेव, किन्तु यदि न शक्नुवन्ति तर्हि ९
 विवर्त्तन्तु यतो कामदहनाद् उदहनं भद्रम् । पुनरपि क्षोताद्वादान् १०
 क्षोतकान् आज्ञापयामि केवलार्थं कथयामीति नहि किन्तु प्रभुरपि स्म-

- ११ दिशति । भार्या स्वपतिं न ज्ञात् किन्तु यदि ज्ञात् तर्हि सा पुनरव्यूढा तिष्ठेत् वा स्वोद्यपतिना साहै पुनर्मिलेत्, तदन्तर्पतिरपि भार्या नो ज्ञात् ।
- १२ इतरान् जनान् प्रति प्रभुर्नायोचत् किन्त्वहं प्रबोधि, कस्याश्चन भ्रातु भार्यायाम् अविश्वास्यायां सत्यामपि यदि सा पत्या सह वस्तु वाञ्छति
- १३ तर्हि तां न दुरोक्तुं ध्यात् । इत्थं कस्याश्चन योषितः पत्यावविश्वासे सत्यपि यदि भार्याया सह वस्तु वाञ्छति तर्हि सा तं स्वामिनं न परित्यजेत् ।
- १४ यस्मात् स्वाभ्यविश्वासेऽपि विश्वाभ्यया चापया शुचित्वं लभते तद्वद् अविश्वास्या वान्ता विश्वासेन स्वामिनां शुचित्वं लभते, एतत्कारणाद् युष्माकम् अपत्यानीदानो शुचीनि भवन्ति नो चेत् तान्यशुचीन्वभविष्यन् ।
- १५ अपरम् अविश्वासेऽजो यदि विद्याय ज्ञानि तर्हि ज्ञातु तस्माद् भ्राता भगिनो वा कसिदप्येतेन कर्षणा न वध्यते तथापि वधं निर्निरीक्ष्यं
- १६ स्थातुम् ईश्वरेण समाह्वयिष्यहि । हे घोषे त्वं स्वस्वामिनः परिचाय-
कारणं भवितुं शक्नोषि वा नेति किं वेत्सि ? तस्मा हे पुमन् त्वं निजपत्न्याः
परिचायकारणं भवितुं शक्नोषि वा नेति किं वेत्सि ।
- १७ अपरस्त्रेष्ठरो भागानुसारतो यस्मै यादृशं दानम् अददात् ये च यादृशान्नवस्त्रायां क्षित्वा प्रभुना समाह्वता अभवन् ते तादृश्या रीत्या समाचरन्तु, अनेन प्रकारेणाहं सर्वान्यो मण्डलीभ्यो व्यवस्थां वितरामि ।
- १८ वस्तुतस्तु कश्चन ज्ञो यदि त्वक्केदो भुत्वाह्वतो भवति तर्हि सोऽत्वक्केदो
- १९ सा भूत् । त्वक्केदः सारो नहि त्वक्केदाभावोऽपि नो किन्त्वीश्वरस्य याज्ञा
- २० तत्पाक्षमेव । अतएव यो जन्ने यस्मिन् पदे तिष्ठन् आह्वतो भवति स
- २१ तस्मिन्नेव पदे तिष्ठेत् । यदि त्वं दासः सन् आह्वतो भवसि तत्र किमपि सा
- २२ चिचिन्तः किन्तु यदि मुक्तो भवितुं शक्नोषि तर्हि मुक्तो भवेः । यतो यो
- ज्ज्ञो दासो भूत्वा प्रभुनाह्वतो भवति स प्रभुना मुक्तो मानवः, अस्तु ज्ञो
- २३ मुक्तो भूत्वाह्वतो भवति सोऽपि स्त्रीष्टस्य किङ्करः । यूयं मूर्खिन स्त्रेता
- २४ जाता अतएव कस्यापि मनुष्यस्य दासा सा भूत् । हे भ्रातरौ यूयं यस्मिन्

कश्चिन्नपि परे तिष्ठन्त आहता भवय ईश्वरस्य गोचरे तस्मिन्नेव परे तिष्ठत ।

अपरञ्च अकृतविवाहान् जनान् प्रति प्रभोः कोऽपि निदेशो मम समीपे २५ नास्ति किन्तु प्रभुनानुगृहीतः सन्विश्यास्त्रो भवामीतिनिमित्तंस्त्वयमेवैतां मन्त्रणां विश्राणयामि । उपस्थिताय दृष्ट्वाय मनुष्यस्थानूढत्वेन स्थिति २६ भद्रा मया बुध्यते । किन्तु यदि त्वं विवाहवन्धनेन बद्धस्तिष्ठसि तर्हि २७ तस्मात् मोचनं मा समीहिष्ठाः ; यदि च मुक्तः सन् तिष्ठसि तर्हि पुनः स्त्रियं मा समीहिष्ठाः । किन्तुदाहे कृतेपि तत्र कल्त्रं न जायते अप- २८ रञ्च यद्यगूढां कन्यां विव्रहति तत्रापि तस्य किञ्चिद्वं नास्ति तथापि तेषां वापुषिकः क्रोधा जनियते किन्तु तेषु मम कर्षणा जायते । हे भ्रातर २९ मया यूयम् उद्ध्वे ममयोतीत्र संक्षिप्तः ; अन्ता येषां भार्या विद्यन्ते ते ३० भार्याहीना इव, ये रुदन्ति तेऽरौदिन इव, ये चानन्दन्ति ते निरानन्दा इव, ये तु कीर्णन्ति ते सम्पत्तिहीना इव भवेयुः ; अपरञ्च ये जना एतत् ३१ संसारस्य व्यापारं कुर्वन्ति ते कुल्यापारं मा कार्षुः, यस्माद् एतस्य जगतः कैतुकं लुप्यते । किन्तु यूयं निश्चिन्ता भवय ममायम् अभिखाषः ; यो इह जनाऽकृतविवाहः स केन प्रकारेण प्रभोः सन्तोषं जनयितुं शक्नोति तदर्थं प्रभोः कार्यं चिन्तनं करोति । किन्तु यः कृतोदाहः स केन प्रकारेण ३२ निजपत्न्याः सन्तोषं जनयितुं शक्नोति तन्निमित्तं संसारिककार्यस्य चिन्तनं करोति । तदद् ऊढानूढयो र्यौषधेरितावान् प्रभेदा विद्यन्ते ३३ अगूढा योषा वपु र्भगञ्च यथा पूतं भवति तन्निमित्तं प्रभोः चिन्तनं करोति किन्तूढा या योषा सा केन प्रकारेण स्वर्त्मिनः सन्तोषं जनयितुं शक्नोति एतदभिप्रायेण संसारिके कार्यं चिन्तनं करोति । एताः सर्वोः कथा ३५ युष्मान् उन्माथे पातयितुं कथयामि इति नर्हि किन्तु यथा योग्यं कार्यं कुरुय तथा शास्त्रपरहितेन मनसा ईश्वरस्य भवने निधुक्कालिष्ठय युष्माकं हितार्थम् एतत् कथयामि ।

कन्याया यौक्तावस्थायां गतायामपि विवाहकरणस्यावश्यकत्वात् ३६

- अनूढत्वेन कन्यायाः स्थापनम् अनुचितम् इति यदि कोपि बुध्यते तर्हि
 २७ इच्छानुसारतः कृते कलुषं ॥ जायते ; ते विवहेतां । किन्तु विवचनस्या-
 वश्यकत्वं नास्तीति मनसि विबुधः निजाभिप्रायं वञ्चयित्वा अभिलाषो-
 परि शक्तिं स्थापयित्वा यो जनां निजां कन्याम् अनूढत्वेन स्थापयितुं
 २८ निश्चिनोति स उत्तमं कर्म करोति । वस्तुतस्तु यो जन उदाहयति स
 भद्रं कर्म करोति यश्च नोदाहयति ॥ ततोऽप्यतिशयं भद्रं करोति ।
 २९ यावत्कालं पतिं विंशते तावत्कालं योपा विवाहवन्धनेन बद्धः तिष्ठति
 किन्तु पत्न्या प्रमोते सति सा मुनीभ्यः केवलप्रभो भक्तानां यः कश्चित्
 ३० तस्या मनेभीतो भवति तमेव विवेदुं शक्नोति । किन्तु सा यदि पुनर-
 नुब्रूया तथैव तिष्ठति तर्हि ततोऽप्यतोऽव मुखिणी भवितुं शक्नोति मदीये
 विचार इत्यं भवति ईश्वरस्य आत्मा ममान्तविद्यते इति मया बुध्यते ।

८ अष्टमोऽध्यायः ।

१ देवनिवेदिताश्च भक्तकथा ॥ दुर्लभलोकेषु कथाकरैश्च यनम् ।

- १ देवप्रसादेऽस्माकं ज्ञानमास्ते तद् वचं सर्वे विद्मः तथापि तज्ज्ञानं गच्छं
 २ जनयति किन्तु प्रेक्षा निष्ठा भवति । अतः कश्चन यदि मनसि चिन्तयति
 ३ मम किञ्चित् ज्ञानमास्ते तर्हि तस्य परमज्ञानं किमपि नास्ति । किन्तु
 ४ य ईश्वरे प्रीयते स ईश्वरेण परिचोयते । देवतावलिप्रसादादनप्रस्ताव
 ५ इदमाख्यामि वस्तुतस्तु नहि देव एक ईश्वरेद्वितीयो नास्ति वयम् अदो
 ६ विद्मः । यदहं अनेका देवा अनेकाः प्रभवश्चासते तदहं वियति भुवि ऐश्वरस्य
 ७ नास्ति कानि वस्तुन्यासते ; किन्तु यतः सर्वान् वस्तूनि यत् कारणात्
 ८ वयम् असृज्यामहि सोऽस्माकं पिष्टस्वरूपः केवल एक ईश्वरो विद्यते ; येन
 ९ वास्तवानि वस्तूनि वयञ्चासृज्यामहि स एव श्रीशुद्धीष्टोऽस्माकम् एकः
 १० प्रभुः । किन्तु सर्वेषाम् ईदृग् ज्ञानं नहि यस्मात् कियन्तो लोका ददानीं
 ११ यावद् देवतां भक्त्या देवताप्रसादद्रव्यं भुञ्जते तेन दुर्लभतया
 १२ तेषां स्थानानि मजीमसानि भवन्ति । किन्तु खादनीयेन द्रव्येण वयम्

ईश्वरस्य समीपे नहि प्रसिद्धता यस्माद् भोजने कृतेऽस्माकं कुलो
नास्ति च कृतेऽस्माकं देशो नास्ति । अतएव युष्माकम् एषा ब्रह्मि ८
यंश्च दुर्म्बल्लोकानां बाधास्वरूपा न भवति तत्र सावधानास्तिष्ठत ।
यतो ज्ञानवन्ते तां यदि कश्चिद् देवमण्डपे भोजनोपविशन्तं वोक्तुं तर्हि १०
तस्य मनसो दुर्म्बल्लतया तं प्रसादं भोज्यं योऽपि जनः प्रगल्भो भविष्यति ।
तस्माद् यत्कारणात् स्त्रीष्टोऽमृत तदीयः स दुर्म्बलो भ्राता लज्जान्वितः ११
किं नन्द्यति । किन्तु भ्रातृणां विरुद्धमदः क्लिष्वं कृत्वा तेषां दुर्म्बलानि १२
केनांश्चादय्य यूयं स्त्रीष्टस्य विरुद्धं वृजिनं कुहय । अतः क्रयाशनं यदि १३
मम भ्रातु विघ्नस्वरूपं भवति तर्हि यथाचं भ्रातृणां विघ्नस्वरूपो न भवामि
तदर्थम् यावज्जीवं पल्लवं न भक्षिष्यामि ।

८ नवमोऽध्यायः ।

१ सुसंवादप्रचारणेन सुसंवादप्रचारयितृणां सुपञ्जीवनकथनं १२ विना मुख्यं पौनस्य
सुसंवादप्रचारकं १८ सर्वप्रकारलोकान् तोषयितुं यतनं १४ स्त्रीष्टोऽस्माकं
बाधास्वरूपवृद्धकथनम् ।

अहं किम् एको जनः प्रेरितो न भवामि । किमहं स्वायत्तो न भवामि १
च । किम् अस्माकं प्रभु योऽप्युत्तरीष्टस्य नादश्चैः यूयमपि किं प्रभुना मामको-
नर्त्तकस्वरूपाश्च न भवथ । भिजल्लोकान् प्रति न प्रेरितोऽपि युष्मान् प्रति २
प्रेरितो भवामि यतः प्रभुना मम प्रेरितत्वपदस्य ग्रमाणरूपा यूयं भवथ ।
ये ये लोका मयि दासमारोपयन्ति तानभि ममाहः प्रतिवक्ष्यमम् । ३
नम्रानवान् पूर्विकां वामघोम् आदातुं किमस्मकम् अधिक्तरोगास्ति । ४
येमे प्रेरित्य प्रभो भ्रातरः कैयपाश्च तैरिव किमस्माभि र्धर्मभगिनो ५
युद्धं तस्या सह नमनं नाधिक्रियते; यद्वा नदृष्ट्याभ्यां दास्यसि साधारण- ६
यमस्य परित्यागं किं नाधिक्रियते; निषेधनं व्यक्तित्वा संघातं कर्तुं क इति । ७
द्राक्षाप्रतप्तं रोपयित्वा तत्फलानि को न खादति । परः प्रवक्ष्य पात्वा नम्य ८
पयः कैः च पिबति । किमहं केवलमानुष दृढ कर्मा कथयामि; यत्कथायां ९
किमेतद्भूयं च क्षियते; नुताव्यवस्थामध्ये क्षियितमाम्यो ब्रह्मं मद्भूतो ८

- वृक्षमन्त्रार्थं मा बधान । ईश्वरेण केवलस्य वल्लीवर्देण चित्ता क्रियते ।
- १० किं वा विवेचनोऽस्मिन्निति एतद्वाक्यम् उच्यते । अथवा मन्त्राभिनिमित्तमेव वचनमदो लिखितमासीत् तस्माद् यो जनः क्वचिं करोति स प्रत्याश्रये
- ११ करोति यस्तु वक्ष्यं वृद्धाति स वक्ष्यमाभप्रत्याश्रयेव वृद्धाति । अस्माभि र्युग्मभिर्मितं यदि पारमार्थिकं बीजम् अग्रेपि तर्हि युष्माकं सांसारिकस्य
- १२ वक्ष्यस्य वयमंजिनो भविष्याम एतत् किमाश्रयै । यदि युष्मान् इतरोऽधि- करोति तर्हि वयं ततोधिकं किं नाधिकरिष्यामः । तस्यापि सौधिकारो नास्माभि र्वाञ्छित्यत वक्ष्याद् अस्मान्छित् स्त्रीष्टस्य सुसंवादे विज्ञो जाये-
- १३ तेष्टावृक्षमाना वयं सम्यं सप्तमहे । नो चेद् ये मण्डपे सेवन्ते तेषां सा सेवैव जीविका भवति ये च वेदैः सेवन्ते तेषां सैव जीविका भवति एतत्
- १४ किं यूयं न विदः । तद्वत्तैः सुसंवादः प्रचारिष्यते तेषां तत्प्रचारणं जीविका भविष्यति प्रभुनापोदं न्यरुपि ।
- १५ मया कदापि नेत्यं क्वाहारि, माम्प्रतीहं करणीयम् इत्याश्रयेनापि सर्वो एताः कथा न मया निश्च्यते, यतः केनापि जनेन समेतश्चो
- १६ मुधाकरणान् मम भरणं वरम् । अहं यद्यपि सुसंवादं प्रचारयामि तथापि मम यशो नास्ति मनुष्येभ्यः भार एतादृश आलो सुसंवादे न प्रचारिते तु
- १७ निश्चितं मम दुर्गति र्भट्टिष्यते । किन्तु यदि मया स्नेहान् एतत् कर्म क्रियते तर्हि मम फलमाप्ते नो चेद् अनिष्कृतः क्रियते तथापि सुसंवाद-
- १८ प्रचारणभारो मम अदायि । तर्हि मम किं फलं । सुसंवादे मम साधि- कारक्षेण कुन्ववहारम् अस्मत् स्त्रीष्टोयसुसंवादप्रचारणसमये विनाभरणं तत् क्रियते मया ममेदं फलम् ।
- १९ अस्मिन्लोकायाम् आवाप्तत्वात् मुनेषु सधि भूरिशो लोकात् सज्जिनः
- २० कर्तुम् अहं निश्चितानां चेटकम् स्नेहतावान् । यिज्जदिनः सज्जिनः कर्तुं तेषां मन्त्रैर् चिज्जदी इवाभवे व्यवस्थाधीनलोकांश्च सज्जिनः कर्तुं
- २१ तेषां मन्त्रैर् व्यवस्थाधीन इवाभवत् । यपरम् ईश्वरेण व्यवस्थाधीनोऽस्ति-
 ऽभ्यां स्त्रीष्टा व्यवस्थाधीनः समपि व्यवस्थानधीनलोकात् सज्जिनः कर्तुं

व्यवस्थानधीन इवाभवम् । अपरञ्च दुर्व्यस्यलोकान् सङ्गिनः कर्तुं दुर्व्यस्य- २२
इवाभ्यं केनापि प्रकारेण कतिव्यस्यलोकाः परिचिता भवन्त्येवमिमांशेण
यस्य यादृश आचारस्तस्य समीपे तादृशम् आचारम् अचारिषम् । तैः सह २३
सुसंवाद्स्य फलभुग् यथा भवामि तदर्थं सुसंवादानुरोधाद् एतानि
करोमि ।

ये जनाः पणं स्वयं धावन्ति ते सर्वे धावन्ति किन्तु केवल एकसात्पणं २४
लभते, एतद् यूयं जानीथः यूयमपि यथा पणं प्राप्तुं ब्रूयथ तथैव
धावत । अपरं ये मयैः सह युज्यन्ति ते सर्वेच परिमितभोगिना भवन्ति २५
इतरं नश्यन् किरोटं प्राप्तुं तत् कुर्वन्ति किन्तु वयम् अनश्वरमुकुटाद्यै तत्
कुर्याः । तस्माद् अहमपि धावामि किन्तु लक्ष्यम् अकृत्वा ॥ धावामि २६
तथा मन्त्रयोधेन युज्यामि किन्तु यो जनः प्रभञ्जनेन सह युज्यति तदन्
नहि । इतरम् प्रति सुसंवादं प्रचार्यं श्वेत् स्वयम् शशाङ्गो भवामि इति २७
साध्वसाद् इन्द्रियाणि दमित्वा स्वयः स्ववशीकृत्य सर्वदा स्थापयामि ।

१० दशमेऽध्यायः ।

१ यिज्जहीयलोकानाम् अत्रपदप्रापकं द्वात्रिंश कथनं ६ चक्षान् अवहितान् कर्तुं
तेषां द्वात्रिंश कथनं १४ प्रभो जीव्ये कथनं २० देवताभिर्वेदितस्य मया मन्त्रमारणम् ।

हे भ्रातृगणा युष्माकं पूर्वपुरुषाः सर्वे धाराधराधस्तस्यः पारावार- १
मध्येन वज्रजुषः, ते सर्वे मुसामुद्दिश्य वारिवाहे सरित्पतौ च समञ्जसः, तत् २
पारमार्थिकं भक्ष्यं पेयञ्च वभुजिरे पपञ्च, वस्तुतस्तु तेषां पसादाहिनी ३
या पारमार्थिकशिलोच्चयान् निर्गता सरित् तस्याः पानोयं पपुः स त्रैलः ४
स्त्रीष्टस्रष्टपः, किन्तु तेषामनेकान् प्रति ईश्वरस्यासन्मुखत्वात् ते मध्ये- ५
विपिनं मयुः, एतत् सर्वं यथा यूयम् अज्ञाता न तिष्ठथ इत्यहं कामये ।

अस्माकं शिषार्थम् एतानि तान् प्रति जघादरे वस्तुतस्तु ते यथा ६
कामयाञ्चकिरे तथा वयम् अभद्रं न कामयामहे । तेषां यथा बहवो देव- ७
पूजका वैश्ये तथा न भवामः, यथा लिखितमास्ते एते लोका अभितुं
पातुस्तु समुपविश कुतश्च कर्तुमुत्थिताः । अपरञ्च यथा व्यक्तिप्रारकर्त्त ८

कारणात् तेषां चिद्विज्ञानसहस्राणि लोका एकदा येतुः, सर्वं तन्म
 ८ अभिचारकस्य न कुर्वेः । अपरं च खीष्टस्य परीक्षाकरणात् तेषां किञ्चिन्ने
 १० जना इन्द्रशूकदंष्ट्रणाद् विनेयुः, वयं तथा तं न परीक्षामहे । अपरं तेषां
 कियन्तो लोका वाक्कलहकरणात् भार्या जाताः, वयं तथा वाक्कलहं
 ११ न कुर्वेः । तान् प्रति चान्येतानि अघटिरे तानि दृष्टान्तस्वरूपानि भूतस्य
 अघतः शेषशुणे वर्धमानानाम् अस्माकं सिद्धार्थं लिखितानि जातानि ।
 १२ अतएव यः कश्चित् सुखिरभन्यः स यथा न पतति तत्र सावधानो
 १३ भवतु । अनुजान् प्रति या परीक्षा सञ्भवति तां विना युष्मान् प्रति कापि
 परीक्षा नाघटिष्ट, अपरं विशाखो य ईश्वरः स युष्माकं शत्रोः समधिक-
 परीक्षायां युष्मान् न पातयिष्यति तथापि यूयं यथा सोढुं शक्य तदर्थं
 परीक्षाघटनसमये रक्षायाः पन्थानं करिष्यति ।

१४ हे प्रियभ्रातरौ देवार्धातो विमुखो भवत । अहं विश्वलोककङ्क्षु युष्मान्
 १५ प्रति कथयामि यूयं मदीयकथाया विवेचनं कुरुत । वयं यद् आग्नीरूप-
 १६ पार्श्वं धन्यं वदामस्तेन किं वयं खीष्टस्य रक्तस्य सहभागिनो न भवामः ?
 १७ यच्च पूर्णं भक्ष्यमस्तेन किं वयं खीष्टस्य वपुषः सहभागिनो न भवामः ? यच्च
 एकः पूषासि तद्वद् वयम् अनेकाः सन्तोष्येकवपुःस्वरूपा भवामः, यतो वयं
 १८ सर्वं एकपुपस्य सहभागिनः । इत्याद्येतेषां व्रीहूतानां लोकानाम् आचरणं
 पश्यत ये बलिरूपामुत्सृष्टां सामग्रीं भुञ्जते यज्ञवेद्याः सहभागिनो ते किं न
 १९ भवन्ति ? देवता यद् वास्तविको, देवतायै बलिदानञ्च यद् वास्तविकं, तत्
 २० किम् अहं कथयामि ? तस्य भिन्नदेगिभि र्धै बलियो दीयन्ते ते ईश्वराय
 नहि भूतेभ्यो दीयन्ते तस्माद् भूतैः सार्द्धं यूयं भगिनो भवथ, इत्यहं
 २१ नाभिलषामि । यूयं प्रभोः पात्रेण भूतस्य च पात्रेण पातुं न शक्यस्य तस्या
 प्रभुजा निरूपितस्य खाद्यस्य भूतेन निरूपितस्य खाद्यस्य च सहभागिनो
 २२ भविषुं न शक्यथ । वयं किं परमेश्वरस्य कोषं जनयिष्यामः ? वयं किं
 तस्माद् वसवन्ताः ?

२३ सी प्रति सर्वं द्रव्यम् अप्रतिषिद्धं किन्तु निषिद्धं परेषां मन्त्रस्य

जनकं न भवति; सर्वं मां प्रति न प्रतिषिद्धं किन्तु सर्वमिव
 येषां मित्रा न जनयति । अतः सर्वजनः स्वीयहितं नेष्टितान्त्रिक २७
 हितम् ईदृशी । यत् स्वाद्यं एते निष्क्रियते मनोपुरोधत् किमपि २८
 न वृत्ता तद् भुक्ता यतो 'पृथ्वी पृथ्वीस्थितं कस्य भिक्षितं पारमेश्वरम् ।' २९
 अपरम् अविद्याविशोकाणां कस्यन यदि तां निमन्त्रयति तत्र तं यदि ३०
 विद्यामसि तर्हि मनोपुरोधत् किमपि न वृत्ता यत् किञ्चन इत्यमुप-
 खापयति तदेव भुञ्ज । किन्वेतत् स्वाद्यं देवतायाः प्रसाद इति कथा तुभ्यं ३१
 यदि केनापि कथ्यते तर्हि यस्मां व्यजिज्ञपत् तदनुरोधात् मनोपुरोधात्
 तस्माद्भावि यतः 'पृथ्वी पृथ्वीस्थितं यच्च सकलं पारमेश्वरम् ।'
 किन्तु मनोपुरोध एष न तदीयः, एष तदीयः; यस्माद् मम बोधि- ३२
 कारोस्ति स परकीयमनोनिष्ठः कुतो भविष्यति । यद्यहम् अनुवृत्तः सन् ३३
 भुञ्जे तर्हि यद्द्रव्यहेतोर्धन्यवादं करोमि तदग्रनाम् लोकैः कुतोहं दोषी
 कारिष्ये । तस्माद् अशनपानादीनि यानि कामिचित् कर्माणि युष्माभिः ३४
 क्रियन्ते तानि सर्वोत्पीडनस्य महिषः प्रकाशार्थं क्रियन्ते । चिद्धि- ३५
 नाम् अन्यदेशिनाम् ईश्वरस्य माजस्य वा युष्माभिः कस्यचिदपि
 विग्रह्यै न भवितव्यम् । किन्त्वहं यदत् स्वीयहितं नेष्टितान्त्रिक ३६
 परित्राणार्थं तेषां हितम् ईदृश्या सर्वस्मिन् सर्वेषां तोषं जनयितुं
 प्रयते, अपरम् अहं यदत् स्वीष्टस्यानुगामी तदद् यूयमपि ममानु- ३७
 नयन्त ।

११ एकादशाध्यायः ।

१ उपवीशोक्तमात्रं भाष्यादधीयं योक्तुं शक्यं यत्नः १० प्रमे
 औच्ये अतिशयः प्रति भर्त्सनं २१ क्वं भोक्तव्यमिति निर्णयनं २२ नक्षि
 योक्तुं शक्यं ।

हे भ्रातरौ धूर्त सर्वस्मिन् कार्यं मां क्षत्वा महतां शक्त्या पात्रः १
 यद्ये तत्कारणम् धूर्तं मया प्रवृत्तम् । तथापि योयित उत्तमाङ्गरूपः २
 पुमान्, पुंश्च उत्तमाङ्गरूपः स्त्रीष्टः, स्त्रीष्टोत्तमाङ्गरूप ईश्वरः, एषा कथा ३
 कुत्ताभिरवगम्यत इत्यहं कामये । अपरम् कंठमिरसा पुंश्च प्राप्ति ४

- ५ कोषद्विष्टे तेन स्त्रीषोत्तमाङ्गम् अपमन्यते । अनादृत्यत्रिरथा बोधितः
प्राप्तिं कोषद्विष्टे तथापि स्त्रीषोत्तमाङ्गम् अपमन्यते तथा तथा स्त्रीष-
६ मैत्रिर्मुण्डात् इव । तथापि सीमन्तिन्या मस्तकानावरणान् तस्या मस्तक-
मुच्छन्नं वरम् अतएव त्रिरामुच्छन्नं केचन केचन वा यदि नार्कशयान्करं
७ भवति तर्हि वा त्रिरः समाच्छादयेत् । पुमान् ईश्वरस्य प्रतिमूर्तिः
तस्य गौरवरूपत्वात् तेन त्रिरः न संवरणीयं किन्तु सीमन्तिनी पुंशो
८ गौरवरूपा । यतो बोधात् पुमान् नोदपादि किन्तु पुंशो बोधोदपादिः
९ तथा स्त्रीप्रयोजनिका पुरुषस्यैव न बभूव किन्तु पुरुषप्रयोजनिका
१० स्त्रीस्यैव बभूव । अतो दूतानामनुराधात् सीमन्तिन्या त्रिरः समाच्छा-
११ दनीचं । प्रभो विधिना स्त्रिया पुमान् अपेक्ष्यते स्त्री यं पुंमापेक्ष्यते ।
१२ यतः पुरुषाद् यदद् बोधिद् उदपादि तदद् बोधितः पुरुष उत्पद्यते
१३ किन्तु निखिलानि वस्तुनोचराद् उत्पदिरे । मस्तकम् अनाच्छाद्य ईश्वरे
१४ प्रार्थनं बोधितउचितं नवेति युष्माभिः स्वयमेव विविक्ष्यताम् । पुरुषाणां
दीर्घकेशत्वं तेषां लज्जास्पदम् एतत् किं युष्माभिः स्मभावतो नाग्निशिः
१५ किन्तु बोधाया दीर्घकेशस्तस्याः भूषणं यत आच्छादनाय तस्यै केचो
१६ दन्तः ; अथ यदि कश्चिद् आपत्तिं करोति तर्हि ईश्वरस्य समाजानाम्
अस्माकम् तादृग् व्यवहरणं जायते ।
१७ यूयं समूह्य हितमकम्बुं हितेतरद् अलभध्वम् इति हेतो मया कृतं
१८ न प्रसङ्गम् । यतः प्रथमं समाजे मित्यति सति युष्माभिः परस्परं
१९ मिश्रते कथेषा मया निशाम्यते तथापि किञ्चिद् विश्रस्यते । यतो युष्माकं
ये ये लोका याज्ञास्ते यथा प्रकाशन्ते तदर्थं युष्माकं मध्ये वैधर्म्य-
२० सङ्गारेणावशभायम् । यदा यूयम् एकस्थाने मिलथ तदा प्रभो मौज्यं भोक्तुं
२१ नहि ; यतो भोजनकाले युष्माकं केनापि कोपि नापेक्ष्यते तेनैव कश्चिद्
२२ नुमुषितश्चिहति कश्चन परिवर्त्यति । अत्रितुं पेतुश्च युष्माकं किं कदनाणि
न सन्ति ? यदा ईश्वरस्य समाजं तुच्छीकृत्य भक्ष्यहीनलोकान् किं सम-
कम् । अथ किं कस्यस्य किं युष्मान् प्रसंसियामि तत् कर्तुं न शक्नोमि ।

प्रभो धै उपदेष्टो मया समस्तानि युष्माभ्यादायि वरयः । परस्पर- २१
 समर्पणपायां प्रभु र्द्युः पूषमादाय ईश्वरं धन्यं व्याहृत्य तं भक्ता भावि- २४
 तवान् यूयम् अमुं गृहीत्वा भुञ्जीध्वम् अयं युष्मन्निमित्तं मम भग्नविष-
 णरूपः मां सन्तुम् एतत् कर्त्तुं कुरुत । पुनस्तु रजन्वां भोजनात् परं तथैव २५
 कंसम् आदाय मदितवान् एतन्मम शोणितेन निर्णतं नूतननिधमरूपम् ;
 एतद् भाजनेन युष्माभि र्यतिवारं पीयते तत्रतिवारं मम स्मरणार्थं पोयताम् ।
 यतिवारं युष्माभिरेव पूषो भुज्यते भाजनेनानेन पीयते च ततिवारं प्रभो- २६
 रागमनं यावत् तस्य निधनं चकाशते । अपरस्तु यः कश्चिद् अयोग्यः यन् २७
 प्रभोरिमं पूषम् अत्राति भाजनेनानेन पिवति वा स प्रभोः कायस्य
 हृदिरस्य च दासी भविष्यति । तस्मान् मानवः पूर्व्यं निजं परोक्षपक्षाद् २८
 अमुं पूषं भुङ्क्ताम् एतेन भाजनेन च पिवतु । यस्यानर्धत्वेन भुङ्क्ते पिवति च २९
 स प्रभोः कायम् अविमृश्य भुङ्क्ता पीत्वा च स्वीयं दण्डं जनयति । एतस्मा- ३०
 द्दण्डाद् युष्माकं भूरिशो श्लोका दुर्ध्वलाः पीडिताश्च भवन्ति बहवो महा-
 जिद्रां गच्छन्ति च । अस्माभि र्यदि निजो विचारः स्वयमेव कियते तर्हि ३१
 दण्डो न लभ्यते ; किन्तु जगतो जनैः समं दण्डो न लभ्यते, इत्यभि- ३२
 प्रायेण वचं प्रभुना विचारिताः समं ददामीं ज्ञासिं भुञ्जमहे ।

हे मम भ्रातरो भोक्तुं मिश्रितानां युष्माकम् एकेनेतरोऽपेक्ष्यताम् । ३३
 तस्माद् युष्माकं मेलनं दण्डकारणं यथा ॥ भवति तदर्थं यदि कश्चन ३४
 नुभुक्षितो भवति तर्हि स निजभवने भुङ्क्ताम् ; एतद्विषयं यदवशिष्यते
 युष्माकं समीपागमनकाले तद् व्यवस्थापयिष्यते मया ।

१९ शब्दबोधायः ।

१ आत्मनो बहुविधदानकथनं २९ यत्पुःपूरणाद्य यथा जानाक्यानां प्रयोजनं तथा
 ससाजपुत्र्यर्थं जानादानायां प्रयोजनञ्च ।

हे भ्रातरो यूयं पवित्रस्यात्मनोविश्राणमम् अवहित्वा यत् तिष्ठथ १
 तदर्थं नाभिलक्ष्यामि । भिक्षुदेहिनी यूयं स्नाचाराधुनारेण यवाकृति- २

३ आत्माः सेवायाम् आसक्ता आध्वम् इति युष्माभिर्ज्ञेयम् । तस्माद् अर्थं
युष्मान् एतां कथां वेदयामि, ईश्वरस्यात्मना कथां कथयित्वा कोपि शीघ्रं
॥ व्रतदति न ध्याहरति, तथा पवित्रस्यात्मनः प्रादुर्भावं विना कोपि शीघ्रं
५ प्रभुरिति भाषितुं न शक्नोति । आत्मनो वितरणं वज्रधा किंस्वात्मैकः, तथा
६ प्रभोः सेवं वज्रविधं किन्तु प्रभुरेकः । अपरम् अखिलजन्मिणां निखिल-
७ कार्यार्थांसाधयितुं ईश्वरस्य कर्माणि वज्रविधानि किंस्वेक ईश्वरः । हिता-
८ र्थम् एकैकशो जनाय तेनात्मना विशेषो विशेषो गुणो विश्राप्स्यते । तस्मात्
तेनैकेनात्मना कस्यैचिज् ज्ञानवाक्यं कस्यैचिद् विद्यावाक्यं कस्यैचिच्च
९ विद्यासवाक्यं दीयते, तथा तेनैवात्मना कस्यैचित् स्वास्थ्यकरणसामर्थ्यं
१० कस्यैचिद् अद्भुतकर्षणसामर्थ्यं कस्यैचिद् भविष्यद्वाक्यवदनसामर्थ्यम्
एकस्यै परकीयमानसज्ञानसामर्थ्यं तदन्यस्यै नानादेशीयभाषाभाषण-
११ सामर्थ्यम् इतरस्यै च भाषार्थभाषणसामर्थ्यं प्रदीयते । इत्यम् एक आत्मा
स्वेच्छानुसारतः प्रतिजनम् अंशक्रमेण शक्तिं विशाख निखिलानि
कर्माणि स्वयं साधयति ।

१२ यद्वाद् वपुरेकं किन्तु तदीयाङ्गप्रत्यङ्गानि वज्रानि तथा वपुरोङ्गानाम्
१३ अनेकत्वेपि वपुरेकम् भवति तदत् स्त्रीष्टः । यस्माद् वयं यिज्जदिनो भवामो
वा भिक्षुदेजिनो भवामः किङ्करणे तिष्ठामो मुक्ता वा तिष्ठाम एकेनात्मना
१४ शरीरैकेन मज्जिता अभूम् तथैकात्मभुक्तास्माभूम् । वपुरेकाङ्गं नहि किन्तु
१५ वज्रङ्गं । तत्र शरसो यदि वदति नाहं हस्त एतस्मात् शरीरस्यैकांशोपि न
१६ भवामि तर्हि तस्मात् स किं शरीरस्यैकांशो न भविष्यति । तथा श्रोत्रं
यदि वक्ति नाहं नयनं भवामि तस्मात् शरीरस्यैकांशोपि न भवामि तर्हि
१७ तत्कारणात् ॥ किं कायैकांशो न भविष्यति । अपरञ्च सर्वं शरीरं
यदि नेत्रमयं भवति तर्हि श्रवणं कुत्र तिष्ठति । तथा कर्णं शरीरं यदि
१८ अवलम्बयं भवति तर्हि घ्राणं कुत्र तिष्ठति । किमिव दानीम् ईश्वरेण स्वेच्छानु-
१९ सारतः मध्येशरीरम् अङ्गप्रत्यङ्गानि स्थापितानि । यदि केवलम्-एकाङ्गम्
२० अन्धविवृतं तर्हि शरीरं कुत्र । तस्माद् वज्रङ्गमयम् एकं शरीरं विद्यते ।

अतएव त्वयि मम प्रयोजनं नास्ति मयसं पाणिम् ईदृशीं वाचं वदितुं न ११
 प्रकीर्ति, तथा त्वया मम प्रयोजनं नास्तीति मूर्खा प्रपदं वदितुं न प्रकीर्ति ।
 वस्तुतस्तु मध्येविग्रहं धान्यकानि दुर्ब्धलानि तैरद्वैरपि प्रयोजनं विद्यते । २२
 अपरञ्च मध्येशरीरं धान्यकानि कुक्षितानि तानि वयम् अधिकं शोभयामः २३
 तेन तानि कुट्टस्थान्यङ्गान्यपि सुदृश्यानि भवन्ति । यदङ्गं सद्यं सुदृश्यं तत् २४
 शोभयितुम् अस्माकं प्रयोजनं नास्ति । कृष्णान् मध्येविग्रहं यथा भिक्ष- २५
 भावो न भवति सर्वान्यङ्गानि यथा भिष उपकट्टेनि भवन्ति च, इत्या-
 श्रवणेनैव अनादरणीयम् अङ्गं आदृत्य कृत्स्नं वपूरचिरं रचयामकार ।
 तच्च यद्येकाङ्गं दुःखि भवति तर्हि निखिलान्यङ्गानि दुःखीनि भवन्ति २६
 तथा यद्येकाङ्गम् आदृतं भवति तर्हि सर्वान्यङ्गानि प्रमोदन्ते । घृथम् २७
 अङ्गप्रत्यङ्गानि भूत्वा स्त्रीष्टस्य शरीरस्वरूपा भवथ । तच्च प्रथमतः प्रेरिता २८
 द्वितीयतो भविष्यद्वादिनस्तृतीयत उपदेष्टारस्तुर्थत आसर्थ्यार्थकर्तारः
 तद्विन्ना अनामयकर्तारिष उपकर्तारः शास्त्रारो नानाभाषाभाषिण्य एते
 सर्वे ईश्वरेण निजसमाजे उच्यपिषत । अभीषां सर्वे एव किं प्रेरिताः १ २९
 सर्वे एव किं भविष्यद्वर्तारः १ सर्वे एव किम् उपदेष्टारः १ सर्वे एव किम्
 आसर्थ्यार्थकर्तारः १ सर्वे एव किम् अनामयकर्तारः १ सर्वे एव किं नाना- ३०
 भाषाभाषितारः १ सर्वे एव किं भाषार्थकयचितारः १ अतएव सूयं श्रेयो दानं ३१
 लक्ष्मम् ईदृश्यं किन्तुपरमेकं श्रेयांसं पन्थानं युष्मान् दर्शयामि ।

१२ नयोदशेऽध्यायः ।

१ अक्षिपार, सायिङ्गहाणात् प्रेमदानश्रीमत्तलं ४ तस्य फलकयनं विद्यासत्राया-
 ज्ञाभ्यां तस्य वेदकस्य ।

सार्धानां स्वर्गीयदूतानां वा भार्या भाषितुं समर्थस्यापि यदि मम १
 प्रेम न तिष्ठति तर्हि केवलनिनादवादिभेरीकोखताक्षस्वरूपोऽहं भवामि ।
 अपरञ्च यद्यपि भविष्यदाक्षानां सर्वप्रकारनिगूढवाक्षानां सर्वप्रकार- २
 विधानाज्ञासं पारदृश्या भवामि तथा येन पन्थेनं स्नानात्सरं गम-
 यितुं प्रकीर्ति तादृशो विश्वाशेऽपि यदि मम जायते तदापि प्रेम-

- १ भाषेऽहम् अमलनीचरम् भवामि । अपरं वक्ष्ये दुर्गतलोकाणां भवस्थानं
वर्णनं विभाषयामि निजविषयं दाहयितुं ददामि च तथापि प्रेमा-
भावे मम किमपि फलं नास्ति ।
- २ प्रेम धैर्यम् अवलम्बते हितं ददाति च प्रेम परं न देष्टि प्रेम नात्मानं
३ स्थापते नाभिमन्यते च । अपरम् अनुचितं नाचरति नात्मानं चेष्टते हठात्
४ न क्रुध्यति परानिष्टञ्च न चिन्तयति । पापे न मोदमानं सत्ये मोदते ।
५ सर्वत्र तितितते सर्वत्र प्रत्येति सर्वत्र प्रत्याप्नुते सर्वत्र सहते च । यदि
६ भविष्यदाकां तिष्ठति तस्या लोपो भविष्यति, यदि च नानाभाषास्तिष्ठन्ति
तार्का निवृत्ति भविष्यति, यदि विद्या तिष्ठति तस्या अपि लोपो भवि-
७ स्यति, किन्तु जातु प्रेम्नो लोपो न भविष्यति । अस्माकं ज्ञानम् अंशतो
१० विद्यते भविष्यदाकर्मपि अंशतो विद्यते; किन्तु सम्पूर्णत्वे सति
११ नांशत्वं स्थास्यति । यदा बालक आसं तदा बालक इव कथामकथयं
बालक इव प्रबोधि बालक इव तर्कम् अकार्षेच्च किन्तु सति वज्रवद्यसि
१२ तत् सर्वं बालकत्वं परित्यक्तवान् । इदानीं वयम् अभिज्ञास्यष्टं वीक्षामहे
किन्तु तदा मनुखस्या इव वीक्षिष्यामहे; अपरम् अधुना मम ज्ञानम्
अंशतो विद्यते किन्तु तदाहं स्वयं यथा परिचितस्तथैव परिचेक्षामि ।
१३ इदानीं प्रत्ययः प्रत्याग्रा प्रेम च दान्येतानि त्रीणि विद्यन्ते तेषां मध्ये
प्रेम श्रेष्ठः ।

१४ चतुर्दशोऽध्यायः ।

१ नानाभाषाभाषकत उपदेशनस्य श्रेष्ठत्वं २ उपदिष्ट लोकांतावनमनोप-
धितशब्द १० बोधयितुः फलं ११ उपदेशे भाषाभाषके च पौन्यस्य कथनं १४
धमास्ये नानाभाषप्रचारककथनं १५ पौन्यस्य च शासनवाक्यम् ।

- १ प्रेम्नोऽनुष्ठानं कृत्वा पवित्रस्वात्मनो दानं विशेषत उपदेष्टुं शक्तिं चेष्ट-
२ ध्वम् । यो जनः परकीयभार्याभाषते स मानवमुद्दिश्य न भाषित्वा, ईश्वर-
मुद्दिश्य भाषते यत आत्मन आवेशान् निगूढवाक्ये प्रोक्तेपि तत् केनापि
३ न बुध्यते; किन्तु सेनोपदिश्यते तेन मनुजानां निष्ठायै हितोपदेशाय
४ सांस्कनायै च कथोपदिश्यते । यः परकीयभाषया चष्टे स निजां निष्ठां

कर्मवर्ति किन्तु य उपदिशति च समाजस्य निष्ठा जनयति । अतएव धर्मः १
 सर्वं परकीयभाषां भाषितुं प्रकुर्वेति कामये, इह किन्तु य उपदेष्टुं प्रकुर्वे
 तदहम् अधिकं कामये ; यतः परकीयभाषाभाषिता यदि समाजस्य
 निष्ठामुपादेयितुं भाषार्थं न बोधयति तर्हि तस्माद् उपदेष्टुं श्रेयान्
 भवति ।

हे भ्रातर इदानीं युष्मान् उपगम्य प्रकाशितवा शब्दानां कथोपदेशमि- ६
 शाभिः सम्बलितां कथाम् अकथयित्वा यदि केवलां परभाषां कथयामि
 तर्हि युष्माभिः किं लब्धुं शक्यते । अपरं निर्जीववस्तुषु शब्दचिद्वैश्वमीकैः
 वक्त्राणी वा भवेत् तालमाले विना यदि वदति तर्हि किं वाच्यं किं वा मां
 भवति तत् केन बोद्धुं शक्यते । तथा रणहृदयो निस्त्रिणो यद्यस्यो भवति, ८
 तर्हि बोद्धुं कः शक्नोत्येव । तद्वत् कथाकथनसमये श्लोकैः बोध्यां कथां ८
 यदि न कथयथ तर्हि किं कथयथ तत् को बोद्धुं शक्यति । वस्तुतो युष्माकं
 कथा मगणाय कथितेव भविष्यति । जमतो मध्ये नितामं नञ्जविधा १०
 भाषा विद्यते तासां कापि भाषा निरर्थिका नहि ; किन्त्वहं यदि तस्या ११
 भाषाया अर्थं बोद्धुं ■ शक्नोमि तर्हि यो जनः कथयति स मां श्लो-
 कास्सति मम मनोपे च स श्लोकादव भविष्यति । अपरस्य यूपं यदि १२
 यद्विचक्षात्मनो दानम् ईदृध्वं तर्हि येन दानेन समाजस्य निष्ठा आयते
 तत् प्रभूतत्वेन प्राप्तुम् ईदृध्वं । अतो यो जनः परकीयां भाषां कथयति स १३
 यथा तदर्थं बोधयितुं शक्नोति तत् प्रार्थयताम् । यदि परकीयभाषया १४
 प्रार्थये तत्र मम मनः प्रार्थयते किन्तु मामकीना विज्ञापनशक्ति र्विष्कसा
 भवति । तर्हि किम् । अहं मनसा विदित्वा प्रार्थयिष्ये मनसा बोधयित्वा च १५
 प्रार्थयिष्ये, अपरं मनसा ज्ञात्वा वास्यामि मनसा बोधयित्वा च गास्यामि ।
 नो चेत् त्वं यदा धन्यं वदिष्यसि तदाऽभिहितो जनस्तदीयकथाया १६
 जायमानुज्ञा तव धन्यवदने कथं तथास्तु, इति वक्तुं शक्नोति । त्वं यन्मन् ईदृशं १७
 बोधयिष्येति तत्तत्तथापि तत्र परेषां निष्ठा न भवति । युष्माकं सर्वेभ्यो- १८
 योऽहं तर्हि परकीयां भाषां कथयन् ईदृशं धन्यं वदामि ; किन्तु समाजस्य १८

अभिज्ञानशकुन्तलिकादिकव्याख्या, येन परिकल्पयितुं शक्यते।
अभिज्ञानशकुन्तलिकादिकव्याख्या, येन परिकल्पयितुं शक्यते।

२० हे आत्मरौ युयं बोद्धुं वासनादिव मा भूत परन्तु परदिनार्थं विवर्त-

२१ इव भूमा कुक्ष्या आविरग्निभा भवत । प्राप्ते यथा लिखितभाष्ये

‘इत्यथोपलत् परेऽस्तु भाषया परकीयया ।

विदेशिनां मुत्तेश्चरं कथयिष्यामि तान् प्रति ।

तथापि मे कथायां ते जिधास्यन्ति मनांसि न।

२९ अतएव तत् परकीयभाषाभाषणम् अविद्यामिवः प्रति चिद्वस्त्वं भवति

ननु विश्वासिन् प्रति; उपदेशोपि नाविश्वासिन् प्रति किन्तु विश्वासिन्:

२३ प्रत्येव । सर्व्वः समाजो यथेकस्मिन् स्थाने भिद्यति सर्व्वे वना भिद्यमाणाः

कथयन्ति च तर्हि कश्चिद् अविज्ञोऽविश्वासी वा तत्प्रभामध्यम् आस्तात्

२० सुखान् उभयताम् किं न वदिस्यति ? किन्तु यदा सर्वे उपदिशन्ति तदा

यद्येको विद्यास्वर्जितो विज्ञानवर्जितो वा समाधाति तर्हि निश्चि-

२५ सोऽनै विज्ञातो विचारितश्च भूत्वा तस्य मनसो निश्चिन्तयन्तव्यम्

व्यक्तीभूतायां बोधोमुखः पतन् ईश्वरमाराध्य नितान्तम् ईश्वरो युष्माक-

मेव मध्ये विद्यते कथामेतां कथयिष्यति ।

२६ हे भ्रातरो यदा युवं मित्वा तदा युष्माकं मध्यवर्तिनः कदाचिद्

नीतमासे कस्यचिद् उपदेशकयासे कस्यचित् परकीया भाषासे कस्यचिद्

भविष्यद्वाक्यभाष्ये कस्यचिद् अर्थबोधकं वाक्यभाष्ये, एतत् किं ? सर्वमेव

२७ निष्ठासि भवेत् । यदि कश्चिद् भाषास्मरं विवर्तति तर्हि पदद्वयात् चकार

वा नाधिकं कथयित्वा कथाक्रमं वक्ष्यति, अपरो जनसादर्थं बोधयित्वा ।

२८ निम्नैर्वाभिधायकः कोपि यदि न विद्यते तर्हि य समाने वाच्यम्

१९ तिष्ठन् ईश्वरमुद्दिश्य स्वस्वाम्यो स्वदायं व्रूयात् । अपरं हि जघो वा जयति ।

उपदेशार इत्येकान् उपदेशकान् कथयन्तु तदस्य तस्य विवेचनां कुर्यान्तु

२- किन्तु समोचोपविष्टं कञ्चन ज्ञनं प्रति यदि मायन कदा व्यतीतवति तर्हि

२९ इत्येवमपि कथयति, यस्मिंश्चित् विद्यायां कर्मणाः श्रद्धा

सर्वस्य युष्मद् इत्येकत्र उपदेष्टुं शक्नुव । उपदेष्टृणां अर्थाणि उपदेष्टृणां १२
अधीनानि भवन्ति । अपरस्य पवित्रोक्तानां निश्चितेषु समामेषु ईश्वरो १३
निरोधजनको न भूया प्राणिजनको भवति ।

अपरस्य युष्मदं वनिताः समामेषु मौनित्ये भूया निष्ठन्तु यवः १४
समाजमध्ये तासां कथाप्रचारकं निधितुं ताः शास्त्रानुसारतो निन्नीभूया
तिष्ठन्तु । किन्तु तासां किमपि वृष्णशीघ्रं यदि भवति तर्हि मेहे १५
स्वस्वामिनः वृष्णन्तु यतो समाजमध्ये महिलाणां कथाप्रचारकम्
अनुचितं भवति ।

ईश्वरस्य कथा किं युष्मत्तो निरुगतम् । केवलं युष्माकमेव वज्रिषी १६
प्राकाञ्चि । युष्माकं कस्यन यदि स्वम् उपदेष्टारं पारमार्थिकं वा मनुते तर्हि १७
युष्मान् प्रति या कथा मया समलेखि सा प्रभोराज्ञेति स उररी कुर्व्यात् ।
किन्तु यदि कस्यिद् अज्ञो भवति शीघ्रस्य तिष्ठतु । हे भ्रातरौ युष्मद् १८
उपदेष्टुं प्रयासं कुर्वत किन्तु परकीयां भाषां भाषितुं कमपि मा निषे- १९
धत । विधनुसारतः सुपरिपाक्या सर्वकर्मणि क्रियन्तां । २०

१५ अष्टदशोऽध्यायः ।

१ श्रोत्रोक्तानुसृत्य १२ अज्ञानानुशीकारिणो भवन् २० श्रोत्रोक्तानेन तत्कोशा-
नाम् अज्ञानावधारणं २२ अज्ञाने न सति अर्थस्य निष्कर्षणं २५ अज्ञाने शरीरस्य
विशेषणं ३२ कथम् अज्ञानं भविष्यति तस्य विवर्णः ३० अष्टदशोऽध्यायः ।

हे भ्रातरौ यः सुश्रवाद्वा मया युष्माकं समीपे प्राचारि यश्च युष्माभि- १
शौच्यते येन श्लोच्यते च पुनरपि तं युष्मान् ज्ञापयामि । मया चकाञ्चिता २
या कथा यदि युष्माभिः सम्यक्ते युष्माकं विश्वासश्च यदि वितथो न भवति
तर्हि तेनैव युष्मं परिचाक्षभाजनानि । यस्माद् अहं यान् उपदेष्टान् ३
अस्मभ्यं तेषां मुख्यममुम् उपदेशं युष्मासु समार्पयं । युष्माकं पापमोक्षसाध ४
प्राक्कीयलिखनानुसारतः श्रोष्टः प्राञ्चान् त्यक्त्वा मग्नानखिमः यन् प्राक्कीय-
लिखनानुसारेण द्वितीये दिवस उपतिष्ठतु । प्रथमं कैफा ततो द्वादश ५
त्रिंशो ईदृशः, ततः परं कदाचित् पञ्चव्रतभाट्टभिरभिक्षोक्तैरपि द्वादश ६

- तेषां केषिन् महानिद्रायां जातौ किन्तु तेषां कश्चिन् लोकः सञ्जातिः
 ७ विधौ । तदनन्तरं वाकुवा तत्पदान् निखिलपेरितैः कृष्टः । सर्वत्रैव
 ८ अकाशजातेनेव मयापि कृष्टः । किन्तु शरणा समानं प्रति शैरस्य
 ९ शरणात् प्रेरितलोकानां मध्येहमतिक्रुद्धः प्रेरितानां धारयितुं न
 १० योग्योऽसि । परन्तुहं पदे घत् तिष्ठामि तत् केवलम् ईश्वरानुग्रहादेव ;
 अपरं मया इतो योग्यः न निष्कसो नाभवत् यस्मादहं सर्वत्रैव
 प्रेरितेभ्योऽधिकं श्रमं करोमि किन्तु स श्रमो मया नाकारि मत्तदापि
 ११ नेश्वरानुग्रहेणाकारि । अतएव मया भवेत् तैर्वा भवेत् अस्माभिरैव
 तादृशी कथा प्रचारिता युष्माभिश्च तादृक्कथायां व्यस्यति ।
 १२ श्रीष्टेन आत्राणाद् उदस्थापि यद्येतस्या वाक्तावाः प्रचारो भवति तर्हि
 मृतलोकानाम् उत्थानं न भविष्यति कथाम् इमां युष्माकं केषितुं किं कथ-
 १३ यन्ति । यदि मृतलोकानाम् उत्थानं न भवति तर्हि श्रीष्टेत्यानमपि
 १४ नाभवत् ; यदि श्रीष्टेत्यानं नाभवत् तर्हि युष्माकं सुखवादप्रचारणं नृषां
 १५ युष्माकं विश्वासोऽपि नृषां । अपरं वचमयोऽरे मिथ्याभाषिणोऽभवाम यतः
 परासुलोकानाम् उत्थानं यदि न भवति तर्हि वं श्रीष्टे ईश्वरे नोदस्थाप-
 यत् तम् उदस्थापयत् कथामेतां कथयित्वा वयम् ईश्वरे नृषां साध्यम्
 १६ अददाम । परेतलोकानाम् उत्थानं यदि न जायते तर्हि श्रीष्टेत्याप्युत्थानं
 १७ नाभवत् । यदि श्रीष्टेत्यानं नाभवत् तर्हि युष्माकं विश्वासोऽपि नृषां
 १८ इदानीं यावद् यूयं पापयस्ता आध्वम् । अपरं ये जनाः श्रीष्टमाश्रित्य
 १९ मृतास्तैः अग्रगण्यम् । श्रीष्टं प्रत्यक्षाकं प्रधात्रा यदि केवलम् ऐहिकी भवति
 तर्हि वयं निखिलमानवेभ्यो दुर्भाग्याः ।
 २० इदानीं श्रीष्टस्य आत्राणाद् उत्थानेन स प्राप्तमहानिद्रलोकानां प्रथम-
 २१ जातकसंस्कारोऽजायत । यदन् मनुजेन नृत्योः सञ्चारो जातवान् तदन्
 २२ मनुजेन प्रमीतलोकानाम् उत्थानस्य सञ्चारोऽपि जातवान् । आदत्ता यथा
 सर्वे मरणाधीना अभूवन् तथा श्रीष्टेन सर्वेऽपि सञ्जीवाः सन्त उत्थापयन्ति ।
 २३ किन्तु किन्तु मरी निजे निजे वहे उणिठति प्रथमतः प्रथमजातकसंस्कार-

अभिहितम्, किमिच्छामि तन्मन्त्रम् अभिहितम् अभिहितम् । तन्मन्त्रम् इति २४
 यः सर्वम् आत्मनम् अभिहितम् परात्मनम् अभिहितम् यदा अभिहितम्-
 यदा सर्वम् अभिहितम् परात्मनम् अभिहितम् तदेव दिवं ज्ञेयं भविष्यति । किन्तु २५
 अभिहितम् निःशेषरिपूम् यावत् स्वपादतलेन न दल्यिष्यति ज्ञेयो रिपु
 मृत्युश्च न विनश्यति तावत् तेन राजन् करणीयम् । यत ईश्वरः सर्वम् तदीयम् २६
 पादतले स्थापयिष्यति । किन्तु तस्य पादतले सर्ववस्तूनि स्थापयिष्यति २७
 यः सर्वम् तन्निघ्नं करिष्यति स स्वयं तन्मध्ये गणितो नहि तथा कथया
 इति स्पष्टं बुध्यते । अपरश्च सर्वेषु तदधीनोभूतेषु यो वस्तु पुनश्च वष्टो २८
 सर्वान् स्थापयिष्यति सोऽपि पुनः स्वयं तस्य निघ्नो भविष्यति तत ईश्वरः
 सर्वेषु सर्वम् भविष्यति ।

अपरश्च चेत् प्रसीतलोका मोत्याकान्ति तर्हि ये परेतलोकानां पदे २९
 मन्वितासौः किं संप्रत्येते ? अपरं ते प्रसीतानां पदे कुतो मन्विताः ? कथं वा ३०
 दृष्टे दृष्टे कुतो मृत्युमुखगताः ? अस्माकं प्रभुना वीरुद्वीष्टेन युष्मज्जिमितो ३१
 मम यः आनन्दस्तेन प्रपद्यंस्त्वा कथयामि दिने दिनेऽहं मृत्युमुखगतो
 भवामि । यदि मृतलोकानाम् उत्थानं न भवति तर्हि मनुजानां रीत्यनु- ३२
 शारत इक्षिप्सुगरे वन्यपशूभिः सङ्घै मया यदयोधि तेन मम को
 लाभः ? वरं योऽस्माकम् आयुषः शेषो भक्तिः वयम् अद्याप्नीमः पिबामस्य ।
 न आम्न्यत 'कुमसंगेण लोकानां शुभं कर्म विनश्यति ।' किन्निघ्नं प्रति ३३
 परासुखीभूय धर्मैर्दुःसचैतन्यास्तित्तः यतो युष्माकं कक्षापीश्वरे तत्त्वज्ञानं ३४
 न विद्यते यद्विदं वाक्यं वदामि तद् युष्माकं जपाष्टदम् ।

अपरः कश्चिद् ईदृशीं गिरं प्रच्छति परासुखीकाः कथम् उत्थाकान्तिः ३५
 ते कथं वा विपश्यन्त उत्थाकान्तिः ? हे अश्व तथा यदीजम् उच्यते तस्मिन् ३६
 इति तस्माद् अश्वरो न जायते । अश्व निर्गमिष्यति तत्तत् न वपसि गोधूमं ३७
 इत्यर्हं वीजं वा ३८ केवकवीजं वपसि, तत ईश्वरः क्षेत्रज्ञानुसारतेन वीजम् ३९
 आकलितुमुक्तमिति, अर्थात् तस्माद् एकैकत्रो वीजाद् विज्ञेयं विज्ञेयम्
 आकारं प्राप्तमिति । अपरश्च सर्वोऽपि वरीराशि नैकविधाभिः अनुपगतः ४०

लिखितमाह तन् प्रत्यर्थं भविष्यति यथा "अथो मृत्युं यमिष्यति"
 हे मृत्यो तव कष्टार्कं कुप । हे परलोक तव जयः कुप । मृत्योः कष्टार्कं १५
 पापं पापस्य मलं मयस्या कित्त्वस्यार्कं प्रभुना चीडः खीडेन च ईश्वरो- १६
 ऽस्मान् जयवतः करोति तस्यैव धर्मवादो भवतु । अतो हे मम मित्र- १७
 भ्रातरः प्रभोः सेवायां युष्माकं परिश्रमो विफलो न भविष्यति, इति १८
 निदिना पूर्वं प्रभोः कर्मणि सुखिरा निवृत्ताः यदा यमवन्तस्य तिष्ठत ।

१६ वाङ्मोक्षार्थः ।

१ शान् कर्तुं पौलस्त्योपदेशः १० अपमानितमर्थोः पौलस्त्यं वचनं १५ किंवा-
 मन्त्रिणं वाङ्मयं पौलस्त्यं वचनं १६ ममकारप्रवेशं समाप्तेः वचनम् ।

यविषयोक्तानां निमित्तं गालातीयदेशस्य सर्वसमाजान् प्रति १
 धनोन्मोक्षणं यादृन् आदिषं तदनुसारेण यूयमपि कुरुत, अर्थात् मदुप- २
 खितिसमये धनोन्मोक्षणं न भवितुं यूयम् एकैकशो साभानुसारतो धनं
 सखित्य वसाहस्य प्रथमदिवसे स्वस्वमीपे किञ्चित् किञ्चित् स्थापयत । ततो ३
 मदुपखितिसमये यूयं यमेव विश्वास्त्रा इति वेदिष्यथ तेभ्यः पर्वं दत्त्वा
 तैर्दारभ्यतैरहं युष्माकं तद्दामं यिच्छालमं प्रेषयिष्यामि । किन्तु यदि ४
 तव मम गमनम् उचितं भवति तर्हि ते मया साहूँ द्याष्टनि ।
 आकिद्विषादेशेन मया गन्तव्यं यदा तु तेन देशेन ममिष्यामि तदा ५
 युष्माकं सन्निधिना प्रजिष्यामि । अपरं कतिपयदिनानि विलम्ब्य यदि ६
 भवति तर्हि शीतकालस्य शेषं यावद् युष्माकम् श्रान्तिके स्थास्यामि
 पश्चात् मम यव गमनोद्यं तत्रैव युष्माभिः प्रेरितव्योहं । अतो ७
 मध्येमार्गम् एकद्वयस्य युष्मान् साक्षाद् विधाय प्रजातीति भावम् चमि-
 लमे किन्मीश्वरो यद्यनुजानीते तर्हि युष्माभिः साकं कतिपयदिनानि
 वस्तुं कामयेऽहम् । तथापि निशारोक्षवात् पूर्वं पञ्चाशत्तमदिनं यावद् ८
 इक्षिवपुर्थी मया स्थापिष्यते । यस्माद् बह्वप्रतिबन्धके यथापि कार्य- ९
 साधकं दृष्टद्वारम् समुप्यत ।

निमयि र्थं युष्माकं समीप उपतिष्ठति तर्हि येन च निर्भीतिविहित १०

- तत्र युष्माभिर्मनो निधीयतां यस्माद् यद् यद् कुरुन् केचि तादृक् प्रीतिः
 ११ कर्षयेत्यते। कोपि तन्ममाहरं न कुर्वीत् किन्तु स ममानिकं यथा
 ननु प्रकीर्ति तथानुमत्य तं सत्कुत्रसे प्रेषयत भ्रातृभिः कर्तुम् यद् तन्-
 १२ पेक्षे। यथोभ्रातरि मया लिख्यते भ्रातृभिः साकं युष्माकं कर्त्तव्यं
 प्रजितं स वज्र यनायि किन्विदानीं गर्तुं केनापि प्रकारेण तेन नाभि-
 १३ स्यते तथापि सुयोगे सत्यवृत्ते वास्यते। धूयं सचैतन्याः सन्तः एतेष्वेव
 १४ धर्मै सुस्थिरा भवत तथा पौरुषं प्रकाशं बलवन्तो भवत। प्रेक्षा सर्वाणि
 कर्माणि निष्पाद्यन्तां।
 १५ हे भ्रातर आस्वाद्यादेशस्य प्रथमफलस्वरूपस्य स्तिफानस्य परिवाराः
 १६ पवित्रलोकान् सेवन्ते यत् तद् युष्माभिर्ज्ञायते। अतएव धूमम् एतादृश-
 लोकानाम् अस्माकञ्च बह्वायानां अमकारिणाञ्च वज्रा भवत युष्मान् इति
 १७ विनयेऽयम्। स्तिफानः फर्त्तुनात आस्वाधिकस्य यद् अवागमन् तेनाह-
 १८ रितो ऽभवत् यस्माद् युष्माभिर्धद् ज्वितं तत् तैः सम्पूरितम्। तैर्द्वि-
 युष्माकं मम च मनांसि समाप्यायन्त तस्माद् युष्माभिरेतादृश लोका
 मान्यन्ताम्।
 १९ युष्मभ्यम् आश्रियादेशस्य समाजानां नमः आशुताप्रस्तिफोऽस्मन्महापल-
 २० समाजस्य च वज्रनमः प्रजानीत। सर्वे भ्रातरो युष्मान् नमस्तुभ्यम्। धूयं
 २१ पवित्रचुम्बनेन मियो नमत। पौलोऽहं स्वकरलिखितं नमो युष्मान् केदये।
 २२ यदि कश्चिद् घोऽऽश्रीष्टे न प्रीयते तर्हि च ज्ञापयस्वोभवेत् प्रभुरायाति।
 २३ अस्माकं प्रभो योऽऽश्रीष्टस्व अनुग्रहो युष्मान् प्रति भूषात्। एते वीर्यं
 २४ आसितान् युष्मान् प्रति मम प्रेम चिह्ने। इति।

करिन्धिनः प्रति पौलस्त्य द्वितीयं पत्रम्।

—१०१—

१ प्रथमोऽध्यायः।

॥ मङ्गलाचरणं १ ख्रीस्तस्य शिष्याणां दुःखं दुःखवेषः १२ करिन्धीवचनानां प्रति
प्रेरितानामाचरणं १४ तेनैव समीपं प्रति पौलस्त्य जननविषयः १९ तस्य
मनस्य कारणनिर्णयश्च।

ईश्वरेच्छया ख्रीस्तुख्रीष्टस्य प्रेरितः पौलस्त्यमधिष्ठे दावेतौ करिन्ध- १
ननरीयेस्वरसमाजाय आखायादेत्रीयेभ्यः सर्वपवित्रलोकेभ्यश्च एवं
लिखतः। अस्माकं तात ईश्वरः प्रभुख्रीस्तुख्रीष्टश्च युष्मभ्यो अनुपहृशन्ती २
देशास्त्वाम्।

कृपाया आकरः सर्वशान्तिदाता च ख्रीऽस्माकं प्रभुख्रीस्तुख्रीष्टस्य तात ३
ईश्वरः स धन्यो भवतु। वयम् ईश्वराद् यथा सान्त्वनां प्राप्य शान्तिमन्तो ४
भवामः, तथा सान्त्वयथा यथा दीनलोकाणां सान्त्वनां जनयितुं प्रकुम-
क्षदर्थं ख्रीऽस्माकं नानाप्रकारदुःखभोगसमये शान्तिं जनयति। यद्यत् ५
ख्रीष्टस्वेवास्माकं वज्रदुःखानि घटन्ते तदत् ख्रीष्टेन वयं मञ्जीः सान्त्वना
सुभासहे। अतएव यदि वयं दुःखिनो भवामस्तर्हि यदुःखम् अस्मान् ६
प्रति घटते तावृक्षस्य दुःखस्य सहनाद् युष्माकं सान्त्वना परिचाणञ्च
निष्पद्येते तथा वयं यथा सान्त्वनां प्राप्नुमः सापि युष्माकं सान्त्वनायै परि-
चाणाय च भवति। अपरं तेनैव यूयं यथा दुःखानां भागिनो भवथ ७
तथा सान्त्वनायाश्चपि भागिनो भविष्यथ इति विदित्वा युष्मास्त्वस्माकं
गाढप्रत्याशा विधत्ते। हे भ्रातर आशियादेशेऽस्माकं शक्तेरतिप्रचो ८
ऽपरिमितस्य ख्री दुःखभारेऽस्मादुपरि पतितवान् स युष्माभि न चाप्यत
इत्युचितं नाविद्य। तदास्माकं जीवनस्थितेः कापि सम्भावना नासीत् ९
वन्द्यतो वयं क्षेत्रे विश्वासम् अकृत्वा यथा प्रसीतलोकाणाम् उत्थापयित्वा
थ ईश्वरस्तस्मिन्नेव विश्वासे कुर्वन्सदर्थं स्नान् मृत्युवधं मृता इति ज्ञात-
वन्तः। एतादृशभयद्वारान् मृत्यो र्थोऽस्मान् अचापत, इदानीमपि पावते १०
स इतः परमप्यस्मान् पावतेऽस्माकम् एतादृशी प्रत्याशा विद्यते।

- ११ किमन्वेतेषां प्रार्थनातो ऽस्माभ्यम् अनुग्रहः क्रियते तस्माद् अनेके यद्येश्वरं धन्यवदन्ति तदर्थं यूयं प्रार्थयतास्मान् उपकुर्वत ।
- १२ अपरञ्च सांसारिका धिया नहि किन्त्वेश्वरस्थानुग्रहेण वयं निखिलान् प्रति विशेषतो युष्मान् प्रति मनिष्कपटत्वं ससारस्यैवाश्वरामि,
- १३ अत्रास्माकं मर्णासि साक्षीणि यत् सन्ति तदस्माकम् आश्वादास्पदं । अपरं वा वा कया युष्माभिः पश्यते स्वीक्रियते च मयानुमीयते सा शेषकालं यावत् स्वीकारिष्यते तद् विना युष्मान् प्रति किमपि नास्माभिर्लिख्यते ।
- १४ यथा प्रभो र्द्यौर्दिने धूममस्माकम् आनन्दं जनयिष्यथ तथा वयं युष्माकम् आनन्दं जनयामहे कयामेताम् अस्मासु यूयम् श्रवतः स्वीकुर्वथ ।
- १५ अपरञ्च युष्माकं निकटेनाहं माकिदमिद्यादेशं प्रजिघ्रामि ततस्तस्माद् द्वितीयश्वरं युष्माकम् अन्निकेन समागमिष्यामि युष्माभिर्बिज्जदीपदेशं
- १६ प्रति प्रेरिष्ये, एतया प्रत्याशया युष्माकं द्वितीयमङ्गलार्थं पूर्वं युष्माकं
- १७ समीपं गन्तुं मतिं कृतवान् । एतादृशीं मतिं कृत्वा किमहं मया सल्लभम् व्याप्रिये वस्तुतो यत् कर्त्तुं कर्त्तुं निश्चिनेमि तत् किं विषयिलो-
- १८ कादव पूर्वं स्वीकृत्य पश्चाद् अस्वीकृत्य निश्चिनेमि । तत्र ईश्वरो यथा सत्यसत्यास्माभिर् युष्मान् प्रति कथितं यदाकं तत् स्वीकृतास्वीकृतं
- १९ नासीत् । यतोऽस्माभिरर्धान् मया सिल्लानेन तिमयिना च युष्माकम् अभ्यर्णं ईश्वरस्य पुत्रयोः प्रोक्षीष्टे यदाकं प्राचारि तत् स्वीकृतास्वीकृतं
- २० नासीत् किम् तस्मिन् स्वीकृतमेवासीत् । यस्माद् अस्माभिर्वया महि-
मेश्वरस्य प्रकाशते तदर्थं तस्मिन् ईश्वरेण यावत् प्रतिज्ञाः सन्ति ताः
- २१ सकलाः स्वीकृताः सत्याश्चामन् । युष्मान् अस्मांश्चाभिधियः श्रोष्टे स्वाङ्गम्
- २२ अकरोद् य ईश्वरः सोऽस्माकम् अन्तःकरणेषु पूर्वभुक्तिस्वरूपं पवित्रम् आत्मानं प्रदायास्मान् मुद्राक्षितान् अकार्षीत् ।
- २३ अपरञ्च केवलं युष्मासु दृष्टं कृत्वा एतत्कृतकं यावत् करिष्यमगरं
- २४ न गतवानहम् ईश्वरं साक्षिणं कृत्वा मया स्मृतायासां व्रतयः क्रियते । युष्माकं

विद्यासोपरि वयं नाधिपतितं कुर्वः किन्तु युष्माकम् आनन्दस्य महाद्यत्वं
कुर्वः, यस्माद् विद्यामेव युष्माकं स्थिति भवति ।

२ द्वितीयोऽध्यायः ।

१ योक्तव्योपस्थितैः यथा दुःखं न आसते तदर्थं वहिष्कृतकोकान् पश्येत्तुं मन्त्रं
११ सुशंसादप्रचारकेन योक्तव्यं कर्तव्यः सफलतया ।

अपरञ्च युष्मान् दुःखिनः कर्तुं पुन युष्माकं सर्वाधि न गमिष्यामि, १
इति मनसि निरचैवम् । यस्माद् अहं यदि युष्मान् क्रेशिनः करोमि तर्हि २
यो मया क्रियते तं विना कोऽपरो मां सुखिनं कर्तुं शक्नोति । अस्माकम् ३
आह्लादादेव युष्माकं सर्वेषाम् आह्लादो जायत इति निश्चितम् अबोधि ;
अतएव मदुपस्थितिसमये चै मम सुखं भवितुमुचितं चेत्तै मम दुःखं
जायत इतिहेतो युष्मभ्यम् एतादृशं पत्रम् अलेखि । वस्तुतस्तु बहुदुःखानि ४
मर्षवेदनास्य प्राप्य बहुमुपातं पत्रमेकं लिखितवान् तेन युष्मान् दुःखिनः
कर्तुं नहि किन्तु युष्मासु मदोद्यमेमवाहुल्यं युष्मान् प्रापयितुमेव । अतएव ५
यो जना मां दुःखिनं करोति स केवलं युष्माकं कतिपयलोकै मीं दुःखिनं
करोति सर्वेषु युष्मासु दोषमारोपयितुं नेच्छामि । बहुभिर्देता यो ६
दण्डलोनालम्बि स एव तस्य प्रचुरः । अतः स यथा दुःखोदधौ न निम- ७
ज्जति तदर्थं युष्माभिः स जन्तव्यः साम्प्रयितव्यः । इतिहेतो विनोद्य ८
कथयामि युष्माभिष्वेन सादृष्टं प्रत्ययः कियताम् । अपरञ्च सर्वेषु कर्मासु ९
द्वयम् आदेशं गृहीय नवेति प्रमाणयितुं युष्मान् प्रति लिखितवान् ।
युष्माभि र्यत्न यो दोषः कथ्यते स दोषो मयापि कथ्यते यद्यहं किञ्चिन् १०
कमे तर्हि शीघ्रस्य प्रतिनिधिः सन् युष्मादर्थं कमे ; शीताना वयं वस्त्रितः ११
न भवामः अतस्तस्य कल्पनास्माभिरज्ञाता नहि ।

अपरञ्च शीतोद्यसुसंवादं प्रसारयितुं योथानगरम् आगते सति प्रभुना १२
सुषोमरूपदारे मुनेपि स्वधातरं तीतम् अदृष्ट्वा मनश्चैर्यं नालभेऽहम् । अतः १३
एव तै र्दिष्टः सन् भाकिदनिषादेशं प्रति प्रातिष्ठेऽहम् । य ईश्वरः सर्वदा १४
शीघ्रेणास्मान् जयिनः करोति तथास्माभिरस्य ज्ञानमुगमिं सर्वत्र

- १५ प्रकाशयति च धन्यः। यस्मात् वाक्प्रभाजनानि दण्डभाजनानि च प्रति
१६ वयम् ईश्वरेण स्त्रीष्टस्य सुरभित्तृपा भवामः। कांश्चित् प्रति वयं मृति-
दातारो मृतिस्वरूपा मन्वा भवामः; कांश्चित् प्रति वयं जीवनदातारो
१७ जीवनरूपगन्धा भवामः। किन्नेतादृशकर्मसाधनयोग्यः कोस्ति? ये चे
लोका ईश्वरस्य वाक्कोऽप्यन् मिश्रयन्ति वयं तादृशा न भवामः किन्नीश्वरं
प्रत्यक्षं विज्ञाय तस्मान्ज्ञानुधारनः सारस्येन स्त्रीष्टस्य कथां कथयामः।

३ दत्तोयोग्यायः।

१ करिन्धिनः पौलस्त्य प्रशंसायावाप्ति ४ मुद्राश्चर्याप्रचारकात् स्त्रीष्टस्य दुर्गन्धद्
प्रचारकं वरं १२ दृष्टान्तेन तत्कथायाः प्रशंसनम्।

- १ वयं किं स्वान् प्रशंसितुं पुनरारम्भामहे? अपरम् इतरेषामिव युष्मान् प्रति
२ यदा युष्मन्तो यशोवर्षेणपत्राणामस्माकं प्रयोजनं किं विद्यते? युष्माकम्
अन्तःकरणेषु लिखितं निखिलमानवैः पठितं विदितश्चास्माकं पत्रस्वरूपा
३ यूयमेव जाताः। तत्पत्रं मस्मा लेखन्या च लिखितं गच्छ किन्ममरेश्वरस्या-
त्मना लिखितम् अपरञ्च शिलासाम् अतत्तितं सत् कथमस्य हृदयेतत्तितम्
अभवत् तस्मात् अस्माभिर्लिखितप्रोद्योपपत्रस्वरूपा यूयमिति सर्वेषां
समीपे प्रकाशते।
४ स्त्रीष्टेनैश्वरं प्रत्यस्माकम् ईदृशो गाढविश्वासो विद्यते; वयं निज-
५ गुणेन किमपि कर्तुं योग्या इति न किन्नीश्वराद् अस्माकं योग्यत्वम्।
६ अपरञ्च सोऽस्मभ्यं व्यवस्थासेवनसामर्थ्यम् अदत्त्वा आत्मनो मवीननिघम-
सेवनसामर्थ्यं दत्तवान् यतो व्यवस्था मृत्युदण्डं ददाति किन्वात्मा
७ जीवन् ददाति। यदि पाषाणे तत्तिताया मृतिजनिकाया व्यवस्थायाः
प्रदानम् ईदृक् तेजस्वि जातं यथेसायेसोयलोका अमुष्वाधिरक्षाधिग-
८ स्तेजसः कारणान् मुमामुखं द्रष्टुं न शक्नुः, तर्हि तस्माद् आत्मप्रदानम्
९ अधिकतेजस्वि किं न भविष्यति? यस्माद् दण्डाज्ञापनस्य यत् तेजस्वित्वम्
१० पुष्पप्रदानस्य तेजः किम् अधिकं न भविष्यति? तस्माद् भविष्यदुत्कृष्टस्य
११ तेजसः तुलनायां हतायां तत् पूर्वोद्यं तेजो निक्षेपो भवति। चक्षुःलोपो

भविष्यति तत्तेजो यदि तेजसि जातं तर्हि चिरस्थायि तेजोऽवश्यं
ततोधिकतेजसि भविष्यति ।

ईदृक्प्रत्याशायाः स्थित्या वचम् अतिप्रगल्भेन सर्वैः कथां कथयामः । १२
इत्याद्येतीयलोका यथा तदचिरस्थायितेजसः शेषं न प्रेतन्ते तदर्थं मुखा १३
धादृक् स्वमुखं प्राच्छादयत् वयं तादृङ् न कुर्मः । तेषां मर्णास्थम्भो- १४
क्तान्यभवन् यस्मात् तस्य पूर्वोचनियमस्थास्थाने पठितेऽद्य यावत् तत्
प्रच्छादनं तिष्ठति । खीष्टेन तस्य लोपोऽभवद् इत्यज्ञातत्वाद् अक्षपर्वणं १५
यदा मुखाव्यवस्थाग्रन्थः पश्यते तदा तेन प्रच्छादनेन तेषां मर्णाभि समा-
व्रियन्ते । किन्तु प्रभुं प्रति मनसि परावृत्ते तत् प्रच्छादनं दूरीकारिभ्यते । १६
यस्मात् प्रभुरात्मा प्रभोरात्मा च यच्च तत्रैव मुक्तिः । वयं सर्वे ऽनाद्यत- १७
मुखेन प्रभोस्तेजो दर्पणे इव विलोक्य प्रभोरात्मना क्रमात् तत्सदृशीं तेजो- १८
मयीं मूर्तिं प्राप्नुमः ।

४ चतुर्थोऽध्यायः ।

१ सुषुप्तादप्रचारकाय योसस्य सारस्थम् उद्योगस्य ७ प्रचारके तस्य वज्रदुःकं १३
किन्तु तद् दुःखं तस्य माह्व्याय चित्ताय च ।

अपरञ्च वयं करुणाभाजनानि भूत्वा यदेतत् सेवनपदम् अलभामहि १
नाथ क्लाम्यामः किन्तु चपाकरं गोपनीयं कर्म विहाय सकौटिल्यम् अना- २
चर्यं चातुर्यं ईश्वरस्य वाक्यम् अप्रचार्यं ईश्वरं प्रत्यक्षं प्रमत्त सत्त्व-
प्रकाशेन सर्वेषां मनोगोचरे स्थान् संस्थापयामः । तत्र यद्यस्माभिः ३
प्रकाशितः सुसंवादः कस्यापि सन्निधावस्पष्टो भवति तर्हिेश्वरस्य प्रति-
मूर्त्तित्वरूपस्य खीष्टस्य तेजोमयसुसंवादस्य प्रभां यथा द्रष्टुं न प्राप्नोति,
तदर्थम् एतज्जगतः पति र्षेषामविश्वासिनां ज्ञाननयनम् ध्वन्योक्तवान् ४
तादृशानां चाणक्षीनानां समीपएव सोऽस्यष्टस्तिष्ठति । वचम् अस्मदीया- ५
स्थानम् अप्रचार्यं प्रभो धीशुखीष्टस्य, तथा धोशोः सेवार्थं वयं सुष्माकं
सेवकाः, इत्यास्थानं प्रचारयामः । धीशुखीष्टस्य वदनात् प्रकाशते यद् ६
ईश्वरस्य महिमयुक्तं ज्ञानरूपं तेजः तद् दर्शयितुं मध्येतिमिरं प्रभां प्रका-

निर्धितम् अकरुणम् अनन्तकालस्त्रायत्ताकम् एकम् अजरं गृहं स्वर्गे
विद्यते, इति वयं आनीमः । तस्माद् एतस्मिन् वेश्मनि तिष्ठन्तस्मिन् २
स्वर्गस्थे वेश्मनि वयनप्रत्याशया कातर्यार्थं कुर्याः, अस्मात् तथाय वयं ३
निराश्रया न भवामः । वयम् एतस्मिन् पार्थिववेश्मनि उपविष्या वृद्धद्वारा- ४
क्रान्ताः सन्तः कातर्यार्थं कुर्याः, वयमेतद् वेश्म त्यक्तुम् अभिलषाम इति
नहि किन्वजरं वेश्म लब्धुमिच्छामः, ततो जीवनेन मरणं समिष्यते । अप- ५
रम् अस्माकं मनसाम् ईदृशं भावम् उत्पादयति य ईश्वरः स पूर्वैवेतन्स्वरूपं
स्वोयमात्मानम् अस्मान्धम् अददात् । अतएव वयं सर्वदा सोद्योगा भवानो ६
ऽपरम् एतस्मिन् विगृहे यावत् उपतिष्ठामः, तावत् प्रभोः समीपे नोपति-
ष्ठाम इति विज्ञाय दृष्ट्वा नाचर्य विश्वासेन आचरामः । अपरञ्च विगृहे- ७
ऽनुपस्थाय प्रभोः समीपे यदुपस्थानं तदेव श्रेयो विदित्वा वयम् अलोभा ८
भवामः । अस्माद् उपस्थिता अनुपस्थिता वा वयं यथा तेन गृह्णामहे ९
तदर्थं यतामहे । यस्माद् अस्माकम् तनुभिः कृतस्य एकैकस्य कर्मणः १०
शुभाशुभफलप्राप्तये ख्रीष्टस्य विचारानसमसुखे सर्वैरस्माभिरुपस्थातव्यम् ।

अतएव प्रभो भयानकत्वं विज्ञाय वयं मनुष्यान् प्रवर्तयामहे यथा ११
वयम् ईश्वरस्य गोचरे प्रकाश्यामहे युष्माकं ज्ञानगोचरेऽपि प्रकाश्यामहे इत्य-
नुमामः । अनेन वयं युष्माकं भविष्यो पुनः स्नान् प्रशंसाम इति नहि किन्तु १२
ये मानसिकं वाक्यं विना मौखिकं वाक्यं स्नाघन्ते तेषां वाक्यस्य
प्रत्युत्तरदानाय अस्मासु स्नाघायाः कारणं कथयितुञ्च महेपायं ज्ञाप-
यामः । यदि वयं इतज्ज्ञाना भवामस्तर्हि तद् ईश्वरार्थं, यदि च मज्ज्ञाना १३
भवामस्तर्हि तद् युद्धदर्यम् । वयं ख्रीष्टस्य प्रेक्षा समाकृत्यामहे यतो १४
यद्येको ज्ञेयो निखिलनिमित्तम् अस्मियत तर्हि निखिला मृताः, एतद्
वयं निश्चितम् अज्ञासिध । अपरञ्च तेन धे जीवने प्राप्नुवन्ति ते स्वार्थं १५
जीविता यस्तेषां कृतेऽदृष्ट आशानाद् उदतिष्ठस्य तदर्थं यथा जीवन्ति
एतदर्थं स सर्वेषां कृते मृतवान् । अतएव जात्यनुरोधात् कमपि न मन्या- १६
महे यद्यपि पूर्वं जात्यनुरोधात् ख्रीष्टम् अमन्यामहि तथाप्यस्माभ्य न

- १७ मंथामहे । यदि कश्चित् स्त्रीष्टम् आश्रयते तर्हि स नवीनसृष्टस्वरूपो भवति,
 १८ तस्य पुरातनाति सुषुप्ते पश्य निखिलानि नवीनानि भवन्ति । किन्तु
 श्रीशुक्लीष्टेन स्वेन सार्द्धम् अस्मान् मेलायित्वा मेलनवार्त्ताप्रचारणपदम्
 १९ अस्मासु समर्पयद् य ईश्वरः स एतानि सर्वान्पि साधयति । इत्थं ईश्वरो
 जगतो जनानाम् आर्गांसि न गणयित्वा स्त्रीष्टेन स्वेन सह तान् अभिलयत्
 २० ताम्बेलनकयाम् अस्मभ्यं दत्तवान् । अतो वयं स्त्रीष्टार्थं दौत्यं कर्त्तुं सन्पा-
 दयामहे, अपरम् ईश्वरोऽस्माभिं युष्मान् साधयतीव वयं स्त्रीष्टार्थम्
 २१ इति युष्मान् विनयामहे युष्माभिरोश्वरेण सार्द्धं मिश्रयताम् । यतो वयं
 यथा स्त्रीष्टेनेश्वरदत्तपुष्पस्वरूपा भवामस्तदर्थं येन सह कलुषस्य कोपि
 सम्यक् नो नासीत् तमेव कलुषस्वरूपं कृतवान् ।

६ पञ्चाध्यायः ।

१ सुषुप्तावप्रचारके पौर्णस्य विज्ञास्यता । १४ देवपूजकैः सार्कं भिन्नताप्रतिषेधश्च ।

- १ यूयम् ईश्वरस्थानुग्रहं निष्फलं मा गृहीत तस्य सहाया वयं युष्मान् इति
 २ विनयामहे । स कथयति

‘शुभकाले तदीयातु प्रार्थना संश्रुता मया ।

तावकीनोपकारस्य चाणस्य दिवसे कृतः ।

पश्चाद्यं शुभकालस्य पश्य चाणदिनन्विदम् ।’

- ३ एतस्मिन् सेवकपदे यथा कोपि कलङ्को न जायते तदर्थं वयं कुत्रापि
 ४ विघ्नं न जनयित्वा वरम् वज्रधा सहिष्णुत्वं क्लेशो दैन्यं विपत् प्रहारः
 ५ कारायां बन्धनं कलहः परिश्रमो जागरणम् अनाहारसैतानि भुक्त्वा, निर्व्य-
 ६ क्तत्वं ज्ञानं चिरसहिष्णुत्वं प्रीतिः पवित्र आत्मा अकपटं प्रेम सत्यवाक्यम्
 ७ ईश्वरस्य पराक्रमो दक्षिणामयो धर्मरूपे अस्त्रशस्त्रे, रतैः सर्वैः सुसज्जी-
 ८ भूताः सन्तः, सन्तानम् असन्तानं यन्त्रोऽयशस्य लभमानाः, कण्टिन इव किन्तु
 ९ सत्यवादिनः, अपरिचिता इव किन्तु सुपरिचिताः, भ्रियमाणा इव किन्तु
 १० जीवन्तः, प्रहता इव किन्तु विनष्टाः, दुःखिन इव किन्तु सदानन्दाः, हरिद्रा
 इव किन्तु वज्रधो धनदायकाः, अकिञ्चना इव किन्तु सर्वैश्वर्यवन्तः,
 ११ रतैः सर्वैः वयम् ईश्वरस्य सेवकान् स्नान् दर्शयामः । हे करिग्रिणः

वयं प्रफुल्लचिताः सन्तः स्रष्टुं युष्मभ्यं कथयामः, अस्मान् प्रति १२
युष्माकं मनःस्त्रप्रफुल्लेषु सत्त्वपि युष्मान् प्रत्यस्माकं मनांसि प्रफुल्लानि
सन्ति । अत एतत् प्रेषः परिशोधार्थम् अहं निजबालकेभ्य इव कथयामि १३
युष्माकमपि मनांसि तदत् प्रफुल्लानि भवन्तु ।

अपरम् अप्रत्ययिभिः सार्द्धम् अयोग्येन बन्धनेन बद्धा मा भूत यस्माद् १४
धर्माधर्मयोः कः सम्बन्धोऽस्ति ? तिमिरेण सार्द्धं प्रभायाश्च कः
सम्बन्धोऽस्ति ? तथा बालदेवतया साकं स्त्रीष्टस्य का बन्धुता ? अविश्वा- १५
मिभिश्च सार्द्धं विश्वामिलोकानाम् अंशः कः ? ईश्वरस्य मन्दिरेण सह
प्रतिमायाः कः सम्बन्धः ? यूयम् असुरेश्वरस्य मन्दिरस्वरूपा भवय, ईश्वरो १६
यथा कथितवान् 'अहं तेषाम् अन्तरुषित्वा तैः सह गमिष्यामि, अहं
तेषाम् ईश्वरो भविष्यामि, ते मम लोका भविष्यन्ति । अपरं परमेश्वरो- १७
ऽकथयद् यूयं तेषां मध्यात् पृथग् भूत्वागच्छत किमप्यमेधं वस्तु न स्पृशत ;
ततः सर्वशक्तिमान् परमेश्वरः कथयति, अहं युष्मान् ग्रहीष्यामि युष्माकं
पिता भविष्यामि यूयश्च मम कन्यापुत्रा भविष्यथ ।' अतएव हे १८
प्रियलोका ईश्वरस्य एतादृशप्रतिज्ञायाः कर्षा प्राप्य वयं शरीरस्था-
त्मनश्च सर्वज्ञान् मालिन्यात् स्वान् परिष्कृत्य ईश्वराद् भोक्ता धर्मादृष्ट्यं
साधयामः ।

७ अन्नमेधायाः ।

१ करिन्धिनः प्रति पौनस्य द्वितीयः ५ तीव्रत तेषां कार्पायां प्राप्तायां पौनस्य यत्
सुखं तस्य निर्णयश्च ।

यूयम् अस्मान् गृहीत । वयं कस्याप्यन्यायं नाकार्षं तथा कमपि अहं १
नाकार्षं कमपि वञ्चितश्च नाकार्षं । अपरं युष्मान् दोषिणः कर्तुम् अहं २
आकाम् एतद् वदामोति नहि युष्माभिः सह जीवितुं मर्णश्च मदीयं मनो ३
वाञ्छति कथमेतां पूर्वमहं कथितवान् । अहं युष्मान् प्रति सुस्रष्टुं कथ- ४
यामि 'युष्माकं वज्रहावावाक्यं वदामि तस्माद् अस्माकं वज्रपु कष्टेषु
आतिष्वपि प्रफुल्लचितः वज्रहम् आनन्देन परिपूर्णसि ।

५. अस्मासु भाकिदमियादेवम् आगतये वहिर्विरोधोऽन्तराधिरित्यं
 ६ सर्वतो दुःखपक्षत्वात् सप्तमथस्माकं शरीरेषु विस्मामो नासीत् । किन्तु
 दोनानां धान्वयिता य ईश्वरः स तीतस्योपस्थितत्वेनास्मान् अशान्वयत् ।
 ७ केवलं तत्र युष्माकं गाढाभिषाषयन्तापौ तथास्मान् प्रति युष्माकं मनसा
 प्रीतिं विलोक्य तीतो यादृशीं सान्त्वनां लब्धवान् तद्वृत्तानां तस्माद् अहं
 ८ निश्चयं ततोधिकम् आनन्दिषम् । अपरम् अहम् पदं लिखित्वा युष्मान्
 दुःखिणः कृतवान् इत्यस्माद् अन्वयपं किन्त्विदानीं नानुतपामि यस्मात्
 ९ तत् पदं सप्तमथं युष्माकं दुःखकारकम् अभवत् । यूयं दुःखिणो जाता
 अस्माद् अहम् अह्लादितवान् इति नहि किन्तु यूयं येन दुःखेन दुःखिणो
 जाताः, तद्दुःखं युष्माकं मनः परावृत्तिजनकम् इत्यस्माद् आह्ला-
 दितवान्, अपरञ्च यूयम् ईश्वरम् उद्दिश्य खेदम् अनुसृत, अतएवास्मत्तो
 १० युष्माकं हानिः सर्वथा नाभवत्, यत ईश्वरम् उद्दिश्य यत् खेदकरणं तद्
 दुःखं स जनयित्वा परिचायजनकं मनःपरावर्तनं जनयति किन्तु
 ११ सांसारिको यो खेदः स मृतिं जनयति । पश्यत यूयम् ईश्वरस्य गोचरे
 तत्पापार्थं यं खेदं कृतवन्तः स खेदो युष्माकं कति सावधानत्वं दोषप्रका-
 शनम् असन्तोषं भोतिं गाढाभिषाषं व्यग्रं दृष्टकरणेच्छाञ्च जनितवन्
 १२ एतस्मिन् यूयं यत् परिष्कृता इत्यम् तस्य सम्पूर्णप्रमाणम् अहम् । तस्माद्
 अपकारिणम् अपहृतं वा कश्चन जनं दुःखिनं कर्तुम् अहम् अलिखम्
 इति नहि किन्त्वोत्तरस्य समचं युष्मदर्थम् अस्माकम् उद्योगो यथा
 १३ प्रकाशते तदर्थं लिखितवानहं । एतस्माद् युष्माकं सान्त्वनाप्राप्तिवार्त्तां
 भुत्वा वयमपि सान्त्वनां प्राप्ताः विज्ञेयान् तीतस्य मनो सुखाभि र्यद्
 १४ आप्यायितं तस्माद् वयमपि तस्मानन्दाद् अमन्दिताः । अपरञ्च तीतस्य
 समक्षम् अहं युष्मासु यद् अस्मासे तेन नालज्जे किन्तु यद्दद् वयं युष्मान् प्रति
 सकलं सत्यमेव कथयामः तदत् तीतस्य समचं वयं यद् अस्माधामहि
 १५ तदपि सत्यमभवत् । अपरञ्च यूयम् अतिव्ययमयत् कल्पमाना यादृक्
 तस्यानित्यं कृतवन्तो यादृक् च तदाज्ञां मृच्छीतवन्तः, तत् सत्या युष्मान्

प्रति तस्यापि कस्यः स्नेहो जायते । तस्मात् सर्वतो यूयं विश्वासयोग्या १६
इति ज्ञात्वा प्रमेदितोभवम् ।

॥ अष्टमोऽध्यायः ।

१ अन्यजनानां दृष्टान्तः स्त्रीदृष्टः प्रेम्णा विश्वासमस्तद्विरक्तौकेभ्यो दातुं
कटिस्थितः प्रति पाकस्थ निवेदनं १६ तान् प्रति प्रीतस्तु तदवधारतुं च
प्रशंसनात्मकम् ।

हे भ्रातरौ माकिदनित्यादेशस्तथा समाजाय दत्तो य ईश्वरस्यानुग्रह- १
स्तं युष्मान् ज्ञापयामि । वस्तुतो बहुताडनारूपपरीक्षया तेषाम् अतो- २
वन्धनत्वे सत्यपि सुखानिश्चयत्वात् तं बाहुच्छेदम् अददुः । ते स्वेच्छया यथा- ३
दृष्टिं वरं मया प्रमाणीकृत्यते तेऽतिशक्तिं दाने प्रवर्त्तमानाः, पवित्रलोका- ४
नाम् उपकारार्थम् अंशं दानञ्च ग्रहीतुम् अस्मान् बहु व्यनयन्त । वयं सादृग् ५
अश्वमिमोमहि तादृज् कृत्वा प्रथमतः प्रभुम् उद्दिश्य स्वान् समर्थं पश्चाद्
ईश्वरेच्छयास्मान् उद्दिश्य स्वान् समर्पयन् । तत्र तोतोः यस्मिन् कर्मणि ६
युष्माकं मध्ये प्रावर्त्तत तत् कर्म साधयितुम् अस्माभिः स विनीतः ।
अतएव विश्वासो वाक्यपाटवं ज्ञानं सर्वोद्यमोऽस्मासु प्रेम चैतैर्गुणै र्यथा ७
गुणवन्तो विश्वध्वे तथैतद्वात्सल्यगुणेन चार्तिगुणवन्तो भवत । इमां कथाम् ८
अश्वया कथयामीति नहि किन्त्वन्वेषार्थं जनानाम् उद्यमं युष्माकं प्रेम-
सारस्वञ्च परीक्षितुं कथयामि । अपरम् अस्माकं प्रभौ श्रीशुक्लीष्टे धन- ९
स्यपि तस्य दरिद्रतया यूयं यथा धनवन्तो भवथ तदर्थं स निर्धनो-
ऽभवत् तदीयानुग्रहार्थं युष्माभि ज्ञायते । अस्मिन् मन परामर्शार्थं १०
एतत्कर्मकरणं युष्माकम् उपयुक्तं यस्माद् एतस्मिन् कर्मणि युष्माभि नवीन
उद्यमः कृत इति नहि, अथ यावत् सम्बत्सरं एतत्कर्मणि यतध्वे । अतः ११
इदानीं तत् समापयत तथाहि पूर्वं कर्मोद्यमं सादृशी मतिरासीत्
स्वस्ववित्तानुसारात् तत् समापयितुमपि युष्माकं तादृशी मति भूयात् ।
अदि कश्चिद् दातुम् इच्छा जायते तर्हि तदीयं धनम् अधिकम् अथवा १२
भवेत् तदनुषंगेण तद् धान्यं भविष्यति । इतरेषां लोकानां विश्वास- १३

- १४ निमित्तं यूयं यत् भाराक्रान्ता भवथ मम सोऽभिप्रायो नहि; किन्त्वि-
दानीं युष्माकं वित्तानां प्राज्यतया यथा तेषां दैन्यं नाशङ्कते, ततः परं तेषां
द्रविणानां प्रभृततया च युष्माकं दारिद्र्यं नाशङ्क्यते, तादृक् समन्वयविधानं
१५ मदीयं आश्रयः । शास्त्रेऽपि यथा लिखितम् आस्ते येनाधिकतश्चयः कृतः
तस्य किमप्यधिकं नासीत् येनाल्पं समचायि तस्य कापि न्यूनता नासीत् ।
१६ युष्माकं हिताय तोतस्य मनसि य ईश्वर इमं उद्योगं जनितवान् स
१७ धन्यो भवतु । सोऽस्माकं विनयवाक्यं शृण्वीतवान् केवलं तन्न वरञ्च स्वयम्
१८ उद्योगं कृत्वा स्वेच्छया युष्माकं समोषं गतवान् । तत एकस्य प्रभो मंहि-
मानं युष्माकं दानशालितञ्च धीतधित्तिभिरेतस्य दानकर्मणोऽधि-
१९ पतिभिरस्माभिः सह गन्तुं समाजैर्नियुक्त इति केवलं न सुमंवादेन
सर्वेषु समाजेषु सुख्यातिमान् एको भ्राता तेन साद्वर्त्म प्रेषितः ।
२० अपरञ्च यत् प्रभृतं धनम् अस्माभिर्हृत्तैः प्रेषितं तत्र यथा कश्चिद्
२१ अस्मासु दोषं नारीपयति तदर्थम् ईश्वरस्य दृष्टौ केवलं तन्न लोकानां
२२ दृष्टौ च यो य आचार उचितो भवति तत्र मावधाना अभवाम् । तस्माद्
अनेकेषु कार्येषु यं वारं वारम् उद्योगिनम् पश्यामस्तं भ्रातरम् अन्यैः
२३ सह प्रेषितवन्तः । तोतं परिचेतुं यदि कश्चित् पृच्छति तर्हि युष्मन्निमित्तं
स मदीय एकोऽंशी सहायस्येति; भ्रातृन् परिचेतुं यदि कश्चित् पृच्छति
तर्हि समाजैः प्रेषिताः स्त्रोष्टस्य महिमप्रकाशका इति परिचयं दास्यथ ।
२४ इत्थं वयं तेषां समाजानाञ्च साक्षात् स्वेषां प्रेम युष्मास्वस्माकं साक्षा-
त्वाक्यञ्च सप्रमाणं कुरुत ।

८ अथमेऽध्यायः ।

१ दातुम् उद्योगान् कश्चित्प्रति प्रति प्रश्नः २ दानफलस्य निर्णयः ।

- १ पवित्रलोकेभ्यो विश्राणनार्थं युष्मान् प्रति लिखनम् अधिकमेव यतो
२ युष्माकं दानशीलतां विज्ञाय आखायादेशीया लोका दातुम् उद्यता
वर्धमेकं जातं माकिदनियालोकानां समीपेऽहम् इदमेकं सार्धावाक्यम्
अथादिषम तत्र युष्माकम् उद्योगं विलोक्य तस्मिन् वङ्गनां मति भवति ।

तथापि युष्मास्वस्माकं मा स्माद्या यथा दद्या न भवति तदर्थं युष्माकं समीपं १
 भ्रातृगणं प्रेषितवान् अतो येन मदोयं वाक्यं तिष्ठति तथैव सञ्जी-
 भवत । यस्माद् यदि माकिदनियालोका मया साद्धम् आगच्छन्ति ४
 युष्मान् तादृक् सञ्जितान् न पशन्ति च तर्हि धूयं यत् खञ्जि-
 यध्वे तन्न वदामि वरञ्च वयं गाढस्माद्यायाः कयाम् अकथयाम तस्माद्
 अस्माभिर्लज्जितव्यम् । यतएव यस्य दानस्य कथा पूर्वम् उक्ता अये ५
 गत्वा तद्दानं यच्छीतुं भ्रातृन् विनीय युष्माकं समीपं प्रेषयितुं प्रयोजनं
 अविद्य ; तथा सति युष्माकं तद्दानं कार्पण्येन न भूत्वा स्वेच्छया भवतीति
 व्यञ्जित्वति ।

अपरमपि व्याहरामि यो जनोऽन्यवीजं वपति सोऽन्यशस्त्रं कर्त्तव्यति ६
 यो भूरिवीजं वपति स भूरिशस्त्रं कर्त्तव्यति । अतो धूयम् एकैको जनो ७
 मनसा निरूपणानुसारतोऽकातर्येण स्वेच्छया दानं कुरध्वं यत ईश्वरः स्वीरं
 दातरि प्रीयते । अपरं येन युष्माकं कस्याप्यभावो न विद्यते येन च यथेष्टं ८
 प्राप्य सर्वस्मिन् उत्तमकर्म्मणि बद्ध यतध्वे तादृशम् अनुग्रहम् ईश्वरो
 युष्मान् प्रति करोति ; यादृशं लिखितम् आस्ते,

६ 'व्ययते स धनं नित्यं दरिद्रेभ्यो ददाति च ।

नित्यस्याधो च तद्वर्धः'

यो वपनार्थं बीजं भोजनार्थम् अन्नञ्च ददाति स युष्माभिस्तु बीजं १०
 बद्धलोकात् युष्माकं दानधर्मस्य फलं वर्द्धयतु ; तथा सति सर्वस्मिन् युष्माकं ११
 दानशीलतयास्माभिरीश्वरस्य धन्यवादो भविष्यति । यतो युष्माकम् एतेन १२
 दानकर्म्मणा पवित्रलोकाणां दैन्यं नाश्रयत इति केवलं नहि वरं तेनेश्वरस्य
 धन्यवादोपि बाद्धस्य जायते । वस्तुतो धूयं स्वेच्छया खीष्टीयसुखवादस्य १३
 बहिर्नो भवय, तथा तान् अन्याश्च प्रति बद्धदानशीला भवय, युष्माकम्
 एतेन दानेन तेऽस्य प्रमाणम् प्राप्तिश्वरस्य धन्यवादं कुर्वन्ति ; तथा युष्मा- १४
 स्वीश्वरस्यातिवश्यानुग्रहं वीक्ष्य युष्मासु बद्ध प्रेम कृत्वा युष्मदर्थं नित्यं १५
 प्रार्थयन्ते । ईश्वरस्यानिर्बन्धनीयदानात् तस्य धन्यवादो भवतु ।

१० द्वादशोऽध्यायः।

१ विषयलोकानां सन्निधौ स्वस्य निर्दोषत्वकरणं ७ इतरलोकानां कर्म लीयं प्रोक्ष
ज्ञापनाद् विषयाणां दोषित्वकरणम्।

१ प्रत्यक्षे जुह्वः किन्तु परोक्षे महान् इव पौलोहं ख्रीष्टस्य नखतथा
२ मृदुतया च युष्मान् विनये। ये जना अस्मान् सांसारिकाचाराचारिणो
३ विदन्ति तेषां विरुद्धं येनालोभेनाहम् अलोभा भवितुं निश्चिनोमि, अप-
४ स्त्रितिसमये तादृगलोभा यथा न भवामि मदीय एष एव विनयः। यतो
५ वयं सांसारिकाचाराचारिणोऽपि सांसारिकाचाराचारिण इव न मंग्राम-
६ यामहे। वस्तुतस्तु यैस्त्वशस्त्रै र्वयं युद्धात्मस्त्वानि दुर्व्वलानि न भवन्ति
७ किन्तु दुर्गभञ्जनार्थम् ईश्वरात् प्रबलानि भवन्ति, अपरञ्च ते र्वयं सर्व्व-
८ वितर्कस्य ईश्वरस्य तत्त्वज्ञानस्य च विरोधिन्वो गर्व्वकारिण्यस्य यावत्त्य-
९ क्षिन्ताः सन्ति ताः सर्व्व उत्पाद्य ख्रीष्टस्य वशिनीः कृत्वा स्थापयामः।
१० अपरञ्च युष्माकम् आज्ञायादित्वे मिद्धे ये जना आज्ञां न गृह्णन्ति तान्
दण्डयितुम् उद्यतोऽस्मि।

७ यूयं किं पक्षपातं कुर्व्वन्तो विचारयथ। अहं ख्रीष्टस्य लोकइति यदि
कश्चन मनसि स्वं जानाति तर्हि स पुनर्विचित्रं पश्यतु स यथा ख्रीष्टस्य
८ लोकाः वयमपि तथा ख्रीष्टस्य लोकाः। तस्माद् युष्माकं विनाशार्थं नहि
किन्तु निष्ठार्थं प्रभुणास्मभ्यं यत् सामर्थ्यम् अदायि तस्य यदि किञ्चित्
९ स्त्राघां करोमि तथापि तस्मात् न त्रपिष्ये। अहं पत्रेण युष्मान् भीषचा-
१० मीति बोधो युष्माकं न भूयात्। लोकैरुच्यते तस्य पचाशति-
गुह्यतराणि सप्रमाणानि भवन्ति किन्तु तस्मिन् उपस्थिते तस्य वपु दुर्व्वलं
११ तदाकथन्तु तुच्छं। अस्माभिः पत्रैः परोक्षे यादृशो कथा कथ्यते समक्षे
१२ तथैव कार्य्ये कारिष्यते तादृशैरिति ज्ञायतां। ये जनाः स्वप्रशंसां
स्वयमेव कुर्व्वन्ति तैः सार्द्धं स्वान् गणयितुम् उपमातुं वा वयम् अलोभा
न भवामः किन्तु ते स्वान् स्वयं परिमाद्य स्वेषां तुलनां विधाय
१३ ज्ञानिन इव कर्म न कुर्व्वन्ति। वयं स्वेषां परिमाणातिशयं स्त्राघां न कृत्वा
अस्मभ्यम् ईश्वरेण इत्ता वा परिमापिका रन्तु युष्माकं समीपपर्व्वकं